

Slovenski VESTNIK

Poštni urad 9020 Celovec
Verlagspostamt 9020 Klagenfurt
Izhaja v Celovcu
Erscheinungsort Klagenfurt
Posamezni izvod 3 šilinge
mesečna naročnina 12 šilingov
celoletna naročnina 120 šilingov
P. b. b.

LETNIK XXXIII.

CELOVEC, PETEK, 3. NOVEMBER 1978

ŠTEV. 44 (1890)

Poklonili smo se našim nesmrtnim junakom

Tudi letos ob Dnevu mrtvih smo se poklonili našim nesmrtnim junakom — partizanskim borcem in preko njih vsem žrtvam boja proti nacifašizmu, kajti njihov boj, njihovo trpljenje in njihovo žrtvovanje so bili cena, za katero smo si priborili svobodo in pravico do enakopravnega življenja na domači zemlji. Zveza koroških partizanov je skupaj s predstavniki generalnega konzulata SFRJ v Celovcu polagala

koristila ljudstvu. Varajo se tisti koroški politiki, ki trdijo, da je manjšinsko vprašanje rešeno. Praksa zadnjih dveh let je jasno pokazala, da je zakon o narodnih skupinah le prazen kos papirja — vse, kar smo Slovenci v tem času dobili, smo si priborili brez ali izven tega zakona. Vrte, ki jih gradimo sami, nam ni dala sedmojuljska zakonodaja, niti ne kulturnih domov, kakor je tudi krepitev gospodarske ba-

pe mednarodnih konferenc omejili na formalne brezvsebne deklaracije, ne pa jih izpolnjevati. „Koroški Slovenci pa vidimo v helsinkiških sklepih fiste pogoje, ki odpirajo meje in gospodarsko sodelovanje, dajejo večje število delovnih mest in ki bodo končno omogočili celotnemu koroškemu prebivalstvu, da si bo svoj kruh služilo na domačih tleh, da bo živelo v demokratičnih in enakopravnih odnosih z narodom sededom. To pa je bil tudi osnovni cilj boja partizanskih junakov. Njihov boj in tradicije narodnoosvobodilnega boja bomo zato nadaljevali tako, da se bomo enotni ter povezani tako z avstrijskimi demokrati kot tudi z matičnim narodom bojevali za vsakodnevno in konkretno uresničevanje načel enakopravnega sožitja!“

Vsem fistim, ki so trpeli in se žrtvovali za svobodo v boju proti fašizmu, pa je veljal spomin tudi ob avstrijskem državnem prazniku. Že na predvečer praznika je Zveza slovenskih organizacij na Koroškem položila venec pred spomenikom žrtvam za svobodo Avstrije na celovškem pokopališču, kjer je bila potem 26. oktobra tradicionalna spominska svečanost, pri kateri so venec položili predstavniki Zveze koroških partizanov, Zveze avstrijskih protifašističnih borcev in žrtev fašizma (KZ-Verband), Zveze socialističnih borcev za svobodo ter ÖVP-jevske zveze borcev.

Zaslužnega priznanja pa je bila deležna tudi večja skupina preživelih protifašističnih borcev in žrtev nacističnega nasilja — med njimi je tudi večje število pripadnikov slovenske narodne skupnosti — ki jim je deželni glavar izročil „časno odlikovanje za zasluge za osvoboditev Avstrije“, s katerim jih je ob državnem prazniku odlikoval zvezni predsednik.

ze južnokoroškega prostora plod naših lastnih pobud.

Govornik je omenil tudi aktivno sodelovanje med Slovenci in nemško govorječimi sodeželani ter dejal, da so te skupne akcije najboljši dokaz, da je pol, ki smo jo zastavili, pravilna in da moramo po njej naprej. Tako pot narekujejo tudi helsinkiški sklepi in ne smemo privoliti v prakso, ki je v Avstriji žal tako običajna — da se skuša skle-

vence na vseh 40 pokopališčih širam južne Koroške, kjer počiva okoli 500 padlih partizanskih borcev. Osrednja svečanost pa je bila letos na pokopališču v Maloščah, kjer se je v soboto popoldne zbralo lepo število domačinov in udeležencev iz drugih krajev, da počastijo spomin tistih, ki so darovali svoja življenja, da bi mi živeli.

Svečanost v Maloščah je s pesmijo alepsal mešani zbor SPD „Danica“ iz Šentvida v Podjuni pod vodstvom Hanzijske Kežarje — poklon posebej tudi obema Rojakovima sinovoma iz Pogrič pri Šentvidu, ki sta padla v bližini Malošča in počivala na tamkajšnjem pokopališču skupaj z drugimi borci, ki so zgubili življenje v tem predelu Koroške. Poleg svojcev, ki so prinesli na grob cvetje iz domačega kraja, so venec položili še predstavniki Zveze koroških partizanov, Zveze slovenskih organizacij na Koroškem, generalnega konzulata SFRJ v Celovcu ter borčevske zveze iz Slovenije.

Besedo spomina na padle junake je spregovoril tajnik ZSO Feliks Wieser, ki je spomnil na zgodovinsko dejstvo, da se je slovenski narod na Koroškem množično vključil v narodnoosvobodilni boj. „To je bila za koroške Slovence ena najbolj pomembnih odločitev v zgodovini, kajti partizanski boj je zarjal v zgodovino in zavest našega naroda tako odločno in globoko brazda, da jo morajo danes, po tridesetih letih, priznati tudi najvišji avstrijski politiki.“

Narodi sveta se borijo danes za samostojnost, demokracijo in nemoten gospodarski razvoj, je menil govornik. Ta boj se ne bije samo v državah, ki jih še vedno tlačijo kolonialni jarem, pa tudi ne samo v državah, ki jim nepravilna delitev svetovnih bogastev krati napredek in razvoj; del tega boja so tudi vse tiste narodne manjšine, ki jih večinski narodi nočejo priznati in jim kralljijo pogoje za obstoj in razvoj. „Boja koroških Slovencev za osnovne pravice torej danes ne postavljajo na dnevni red politične stranke ali diplomacija, marveč ga postavljajo na dnevni red zgodovinski razvoj z isto močjo, s katero postavljajo na dnevni red tudi boj proti kolonializmu, boj za človekove pravice, boj za enakopraven razvoj.“

Zato je napačil čas — je naglasil Wieser — da tudi na Koroškem in v Avstriji damo sklepom iz Helsinki v Beogradu konkretno vsebino, ki bo

Za tesno povezavo manjšine z matičnim narodom

V Železnem na Gradiščanskem so se pred nedavnim sestali zastopniki vseh hrvaških organizacij na Gradiščanskem in Dunaju ter predstavniki zveze za sodelovanje z gradiščanskimi Hrvati SR Hrvatske iz Zagreba, da pregledajo dosedanj razvoj in začrtajo smernice bodočega medsebojnega sodelovanja.

Ugotovili so, da je bilo sodelovanje v letu 1978 zelo uspešno. Ob enem pa so izmenjali tudi mnenja o izdelavi skupnega načrta za sodelovanje v prihodnjem letu, kjer naj bi spet prišlo do številnih pomembnih akcij. Kot osrednjo prireditev v okviru tega sodelovanja predvidevajo „Dan hrvaške kulture“ na Gradiščanskem; ta manifestacija naj bi bila posvečena 50-letnici ustanovitve in uspešnega delovanja najstarejše organizacije gradiščanskih Hrvatov — Hrvaškega kulturnega društva na Gradiščanskem. Med nadaljnjimi prireditvami je predvidena „karavana prijateljstva“, ki bi z izhodišči na Gradiščanskem in na Hrvaškem bila v znamenju srečanja med manjšino in njenim matičnim narodom. Poleg tega pa je bilo govora še o raznih drugih oblikah sodelovanja na področjih kulture, vzgoje, športa in na drugih področjih.

Med pogovori je bilo poudarjeno, da si bo zveza za sodelovanje z gradiščanskimi Hrvati SR Hrvatske v skladu s splošno politično podporo, ki jo Jugoslavija in Hrvaška nudita manjšinam v Avstriji pri njihovem boju za uveljavitev pravic iz državne pogodbe, še posebej prizadevala za pospeševanje in utrjevanje sodelovanja in tako nudila pomoč gradiščanskim Hrvatom, da ohranijo svojo identiteto.

V okviru teh pogovorov pa je bila sprožena tudi širša pobuda za organiziranje skupnega srečanja mladih koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov s Slovenci in Hrvati iz matične države. To naj bi postala tradicionalna manifestacija povezave manjšin z matičnimi narodi.

Ideal zedinjene Slovenije

tudi danes ideal Slovencev, zedinjenih v narodni zavesti in zvestobi jeziku

V soboto 21. in nedeljo 22. oktobra je bila Dolina na Tržaškem prizorišče velikih proslav: najprej so proslavili stoletnico tamkajšnjega prosvetnega društva „Valentin Vodnik“, nato pa še stoletnico dolinskega tabora, ki je bil velikega pomena ne le za primorske Slovence, marveč sploh v zgodovini slovenskega naroda.

Proslave stoletnice prosvetnega društva „Valentin Vodnik“ se je udeležila tudi delegacija prosvetnega društva Radiše in s tem poudarila povezanost med zamejskimi Slovenci. Na to povezanost in slično usodo je v kratkih pozdravnih besedah spom-

nil tudi tajnik radiškega društva Tomaž Ogris, ki je jubilejnim društvu izročil Spominsko plaketo, ki jo podeljuje ob svoji sedemdesetletnici Slovenska prosvetna zveza v Celovcu. Občinski svet Doline pa je društvo „Valentin Vodnik“ odlikoval z „Odličjem prijateljstva“, to je najvišje priznanje, ki ga podeljuje občina najbolj zaslužnim dejavnikom.

Na proslavi stoletnice dolinskega tabora je znani slovenski in jugoslovanski družbenopolitični delavec Joža Vilfan kot eden od slavnostnih govornikov spomnil, da je bila osrednja zahteva dolinskega tabora zedinjena Slovenija. To zahtevo je potem prevzela OF in jo v mejah možnosti tudi uresničila. „Toda globoko sem prepričan,“ je dejal Joža Vilfan, „da lahko ostanemo in moramo ostati zvesti idealu zedinjene Slovenije kot idealu Slovencev, zedinjenih v narodni zavesti, v zvestobi svojemu jeziku in kulturi, v gojenju skupnih tradicij, v vsakovrstnem povezovanju, ki ga omogoča moderno življenje. Seveda pa to prepričanje sloni na tem, da bo Evropa vedno bolj demokratična, da bodo vedno bolj demokratični tudi vsi njeni sestavni deli.“ V tej zvezi je opozoril na položaj Slovencev, ki živijo zunaj meja matične države ter poudaril potrebo po pravični ureditvi njihovega položaja.

Drugi slavnostni govornik, tržaški pesnik Miroslav Košuta, je prav tako opozoril na nerešena vprašanja slovenske narodnostne skupnosti ter naglasil, da bo končna rešitev možna le v zakonu o globalni zaščiti vseh Slovencev ne glede na to, v kateri deželi ali pokrajini živijo.

Isto zahtevo pa so udeleženci proslave izpovedali tudi v posebni spomenici, ki jo bodo vzdali v taborski kamen: „Zato si Slovenci v Italiji sto let po taboru, ki ga proslavljamo, združeni in skupaj z demokratičnimi silami italijanske skupnosti, postavljamo za cilj uresničenje popolne narodne enakopravnosti na celotnem ozemlju, kjer živimo.“

Tako so Slovenci v Italiji s proslavo dveh pomembnih stoletnic znova manifestirali svojo življenjsko voljo in odločnost, da bodo vztrajali v boju za doseg resnične, popolne in vsestranske enakopravnosti. S tem pa so dali odgovor tudi mračnjaškim silam fašizma, ki so prav za stoletnico dolinskega tabora znova napadli sedež slovenskih organizacij v Trstu.

Igra z demokracijo okoli vprašanja jedrske elektrarne

V nedeljo so avstrijski volivci pozvani, da „v imenu demokracije“ izrečejo sodbo o tem, ali naj jedrska elektrarna Zwentendorf začne obratovati ali ne.

Pri tem gre brez dvoma za važno odločitev. Se več: za tako pomembno in tehno odločitev, da je navadnemu državljanu pravzaprav niti ne bi smeli prepustiti. Saj vendar niti najvišji politiki in niti najbolj znani in priznani strokovnjaki ne morejo priti do soglasnega mnenja, v čem je bistvo nedeljske odločitve.

Eni pravijo, da pri tej odločitvi ni alternativ — možna je le odločitev ZA jedrsko elektrarno. Za svoja stališča navajajo najrazličnejše argumente, ki so eni bolj drugi manj prepričljivi, mnogi pa tudi povsem neverjetni.

Drugi pravijo, da pri tej odločitvi ni alternativ — možna je le odločitev PROTI jedrski elektrarni. Tudi za to stališče navajajo najrazličnejše utemeljitve — od takih, ki jim ni težko verjeti, pa do tistih, ki mejijo na demagogijo.

Gotovo imajo tako eni kot drugi marsikaj prav, kakor je na obeh straneh tudi veliko takega, kar človeka samo zbega in mu odločitev napravi še težjo. Brez dvoma so človeštvu v današnji potrošniški družbi, ki slepo in naravnost neodgovorno (z ozirom na bodoče robove) blasta za brezmejno blaginjo, potrebni novi viri energije in igrajo pri tem važno vlogo med drugim tudi jedrske elektrarne. Najmanj tako upravičena pa so tudi opozorila tistih, ki svarijo pred posledicami, ki jih ima jedrska energija za človeka in njegovo okolje, če niso zadovoljivo rešena vsa tehnična in varnostna vprašanja. Toda neosnovane in demagoške so trditve, da nasprotovanje atomski elektrarni pomeni povratek v srednji vek ali celo v kameno dobo, kakor je dema-

goška tudi prošnja k ljubemu bogu, naj reče ne k Zwentendorfu.

Ravno na taki ravni pa se odvija sedanji „volilni boj“, v katerem se proti elektrarni postavlja ista ÖVP, ki je to elektrarno začela graditi, medtem ko kancler Kreisky odločitev o elektrarni bolj ali manj očitno povezuje kar z odločitvijo za ali proti socialistični vladi oziroma za ali proti njemu osebno. Tako je iz povsem stvarnega vprašanja postalo vroče politično vprašanje, okoli katerega se je razvil pravi volilni boj, ki je bistvo nedeljske odločitve precej potisnil v ozadje, zato pa v ospredje porinil izrazito strankarskopolično demagogijo.

V tej luči gledano, se je ljudsko glasovanje kot toliko hvalisani višek demokracije sprevrglo v igro z demokracijo, v kateri bi pristojni in odgovorni činitelji svojo odgovornost radi zvalili na ramena „suverena“ — ljudstva. Da pa so jim potem ljudske odločitve deseta briga, smo doživeli pred dvema letoma, ko so najprej ljudstvo naprtili dolžnost, da odloči o narodni oziroma jezikovni pripadnosti Avstrijcev, potem pa so ne oziraje se na jasno izraženo voljo ljudstva brezobzirno oktroirali protimanjšinsko zakonodajo, kakor jo je zahtevala in izsilila peščica nemških nacionalistov.

Da gre tudi tokrat le za perfidno igro z demokracijo, kaže najbolj dejstvo, da navidezno prepustljajo odločitev ljudstvu šele sedaj, ko je bilo v elektrarno Zwentendorf že vgrajenih 8 ali 9 milijard šilingov, in to brez vsakega popraševanja ljudstva. Zato pa naj vsi tisti, ki se v vprašanju atomske elektrarne ne morejo odločiti po svoji vesti ali svojem prepričanju, tudi 5. novembra 1978 dajo odgovor, kot smo ga dali 14. novembra 1976 — z bojkotom!

USPEL STROKOVNI POSVET V ŽELEZNI KAPLI:

Vprašanja narodnih manjšin v ogledalu množičnega obveščanja

Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu ter organizacija „Österreichische Gesellschaft für Medienforschung und kulturelle Initiativen“ na Dunaju sta v petek 28. in soboto 29. oktobra priredila v hotelu Obir v Železni Kapli posvet o politiki sredstev javnega obveščanja in narodnih manjšinah. Na posvetu so sodelovali referenti z Dunaja, iz Salzburga, iz Trsta in iz Koroške, ki so z najrazličnejših strani osvetlili problematiko, o kateri se je ob referatih razvila diskusija, pri kateri so poleg referentov sodelovali tudi še novinarji in strokovnjaki iz Koroške ter Jugoslavije. Ob koncu posveta so se dogovorili, da bo gradivo objavljeno v posebni publikaciji, kakor je bil to primer tudi lani pri podobnem posvetu o prostorskem načrtovanju na južnem Koroškem.

Že prvi referent — dunajski novinar Harald Imberger — ki je prikazal položaj avstrijskega tiska, je v tem okviru opozoril, da narodne manjšine v Avstriji ne morejo računati s podporo tiska, ki je sestavljen in odvisni del vladajočega sistema socialnega partnerstva — kajti: če so se stranke odločile za nek zakon (kot v primeru manjšinske politike), potem je tudi novinar brez pomislekov za ta zakon, čeprav osebno morda niti ni do manjšine sovražno razpoložen. Iz tega nastaja potreba, da si manjšine osvojijo samostojno medijsko politiko, o kateri je govoril Peter Wieser (Sindok Celovec), ki pa je v tej zvezi naglasil, da ta prizadevanja

ne smejo biti omejena na lastne vrste, marveč morajo biti najtesneje povezane s prodorom v doslej neupoštevana področja, pri čemer osnova ne more biti opiranje samo na jezikovne in kulturne interese manjšine, temveč na socialne, gospodarske in druge interese vsega prebivalstva, ki živi v tem prostoru.

Dvojno nalogo manjšinskih množičnih občil je poudaril Kurt Traar z Dunaja, ki je govoril o pomenu jezika za obstoj narodnih skupnosti: po eni strani gre za dvig in nego slovenskega jezika znotraj narodne skupine same, po drugi strani pa morajo v nemško govorečem okolju sprožiti vzgojni proces, ki naj pomaga, da bo večinski narod razumel položaj in probleme manjšine. Pri tem pa je izrecno ugotovil, da je zadržanje večinskega naroda do manjšine preizkusni kamen za demokracijo. Kdor namreč lastni manjšini odreka človekove pravice — in svobodna nega jezika spada k človekovim pravicam — bo težko ostal verodostojen, če bo drugod obsojal kršitve človekovih pravic.

O tem, v kakšnem položaju so narodne manjšine sploh in posebej v Avstriji glede na množična obveščevalna sredstva, je govorilo več referentov. Tako je Emidij Susič iz Trsta splošno prikazal pomen in vlogo množičnih obveščevalnih sredstev za narodne manjšine ter ugotovil, da je nujno, da ima manjšina, če se hoče ohraniti, na razpolago vse množične medije: od dnevnika, revij in vseh drugih tiskanih medijev do radia, televizije in filmske produkcije. Podobno je menil Bogo Samsa, prav tako iz Trsta, ki je dejal, da „samo z bogato razčlenjeno, strokovno visoko kvalitetno in programsko pravilno zastavljeno politiko sredstev množičnega obveščanja lahko ustvarimo tako stanje, da bodo pripadniki narodnostne skupnosti kot obveščeni in kulturno obogateni ljudje lahko živeli tudi kot „manjšinci“ res polno življenje, da bosta večinski in manjšinski narod pravilno obveščena o problemih, o dosežkih in o zahtevah manjšinske skupnosti in da bo ustvarjeno ozračje, ki bo naklonjeno takemu pozitivnemu reševanju“. Na meji med Italijo in Jugoslavijo je to že v dobri meri uspelo, kar je Samsa ilustriral na konkretnih primerih.

Da pa smo v Avstriji in še posebej na Koroškem še zelo daleč od takega stanja, se je kot rdeča nit vleklo skozi večino referatov. Tako je Robert Saxer s celovške univerze kritično osvetlil odnos koroškega tiska in celovškega radia do manjšinskega vprašanja. Dosti bolj pozitivno je izpadel prikaz, ki ga je podal Franz Pachner z Dunaja o položaju, ki ga zavzema manjšinsko vprašanje v nadregionalnem, to je širšem avstrijskem tisku oz. radiu in televiziji, kjer je gotovo dosti manj nacionalne nestrpnosti kot v koroških medijih. Vendar pa tudi za širši avstrijski tisk obstoja —

kot je pokazala diskusija — „določena meja“: pozitivnost se konča tam kjer bi morali začeti vplivati na javnost, da nastopi proti politiki in ukrepom, naperjenim proti manjšini oz. sprejetim v njeno škodo. Zakaj je odnos avstrijskega tiska do manjšinskega vprašanja takšen, je prikazal Günther Nanning, predsednik avstrijskih novinarjev, ki je orisal politično zavest avstrijskih novinarjev in njen vpliv na poročanje o manjšinskih problemih. Nanzal je celo vrsto „resnic“, ki oblikujejo odnos tiska oz. novinarjev do manjšinskega vprašanja — od ugotovitve, da objavljajo le mnenja politikov o manjšinskem vprašanju in tako „lahko objektivno poročajo o manjšinskem vprašanju, ne da bi poročali o položaju manjšin“; pri poročanju o manjšinskih problemih izhajajo iz samoumevnosti, da so Avstrijci zvišeni nad drugimi narodi: „mi smo stari herrenvolk iz c. k. večnarodne države in imamo veliko izkušenj, kako je treba ravnati z drugimi narodi, namreč slabo, v kolikor to ne škoduje tujskemu prometu“; v poročanju o manjšinah prevladuje toleranca, vendar sama tako dolgo, dokler se manjšine zadržijo mirno in pokorno, „če pa ne, nas obide sveta jeza, kajti mir mora biti“; z enako objektivnostjo poročajo avstrijski novinarji o neizpolnjenih pravicah južnih Tirolcev in o jugoslovanskem vmešavanju v koroške zadeve; kdor piše, da je na Koroškem treba malo popraskati, pa se pod rdečo barvo pokaže rjava, tisti neodgovorno pogreva preteklost, to pa je treba zamolčati, pa do zaključne ugotovitve: kdor poroča o položaju manjšin namesto o mnenju politikov o položaju manjšin, listi manjšinsko vprašanje dramatično — „to je neodgovorno novinarstvo, zato o manjšinah raje nič ne poročamo, to je odgovornosti polno novinarstvo“.

Podrobnejšo analizo medijske politike v Avstriji in še posebej odnosa množičnih občil do manjšinskega vprašanja so podali tudi Hans Heinz Fabris in Rudolf Strobl iz Salzburga ter Berndt Ender, Bernhard Frankfurter in Hans Preiner z Dunaja. Pri vseh je prišlo do izraza po eni strani spoznanje, kako velikega pomena je za manjšine dostop do medijev oz. vpliv manjšin na poročanje o njihovih problemih — „od stopnje obveščeniosti je odvisen odnos večinskega naroda do manjšin“; po drugi strani pa

Pospeševanje manjšin na primerih ene in druge države

Kakor so pripadniki madžarske narodnosti v Sloveniji pred nedavnim dobili v ljubljanski televiziji redne oddaje v materinem jeziku — poročali smo tudi v našem listu — tako so zdaj v teku priprave za uvedbo lastnih televizijskih oddaj tudi za bolgarsko narodnost v Jugoslaviji. Od novega leta dalje bodo namreč pripadniki bolgarske narodnosti za začetek dvakrat na mesec lahko spremljali televizijski dnevnik v materinem jeziku.

Petnajstdnevni televizijski dnevnik v bolgarščini bo prinesel v program več novosti. Poleg dosedanjih poročil iz mednarodne dejavnosti Jugoslavije bo precej vesti tudi o življenju in delu ter o dosežkih posebej v občinah in na območjih, kjer živijo pripadniki bolgarske narodnosti.

Vendar pa to ni edina oblika obveščanja pripadnikov bolgarske narodnosti na ozemlju Jugoslavije. Časopisno-založniška hiša „Bratstvo“ v Nišu izdaja v bolgarskem jeziku tudi list „Bratstvo“, nadalje literarni časopis „Most“ ter otroški list „Drugarče“.

Pri tem pa je treba opozoriti, da ves manjšinski tisk, ki izhaja v Jugoslaviji, vzdružuje v celoti iz družbenih sredstev — ne le z občasnimi subvencijami, kot jih koroški Slovenci dobivamo žele v zadnjem času, medtem ko vsa prejšnja leta iz javnih sredstev sploh nismo prejeli nobene tozadevne podpore. Pa tudi sedanje podpore nam zelo radi očitajo kot „velikodušna darila“ — kakor da mi ne bi plačevali davkov.

So pač velike razlike v tem, kako v eni in drugi državi razumejo in zlasti prakticirajo načela pospeševalne manjšinske politike.

dejstvo, da medijsko politiko v Avstriji v pretežni meri usmerjajo in določajo sile, ki manjšinam niso naklonjene.

Končno je švicarski novinar Arthur Meyer spregovoril še o manjšinskem vprašanju v mednarodnem tisku. Zlasti je prikazal problem koroških Slovencev z vidika inozemskega novinarja in tej zvezi opozoril na naravnost bolešno prizadevanje vodilnih koroških politikov, da bi bilo manjšinsko vprašanje v mednarodni javnosti prikazano le tako, kot to želi „uradna politika“. Sicer pa je referent menil, da del mednarodnega tiska objektivno ali celo pozitivno poroča o koroških Slovencih, medtem ko je poročanje drugega dela povsem enostransko, protislovensko - vzrok: „le malo je držav, ki imajo glede manjšin čisto vest“. V ostalem pa je za svetovni tisk manjšinsko vprašanje „aktualno“ in zanimivo le tedaj, kadar se zgodi kaj špekularnega, kot so bili npr. atentati na spomenike, preštevane in bojkot ter podobno.

Posvet v Železni Kapli je prinesel brez dvoma celo vrsto zanimivih ugotovitev — od kritične ocene predvsem avstrijskih in koroških razmer, ki manjšinam nikakor niso naklonjene, preko dosti bolj razveljavljivega prikaza na primer pri Slovcih v Italiji, pa do splošnega spoznanja, da morajo biti tudi pri nas ustvarjeni pogoji, ki bodo zagotavljali objektivno obveščanje

javnosti o položaju in težnjah manjšin. Na konec teh zaključkov pa bi lahko postavili ugotovitev, ki jo je v svojem referatu iznesel Bogo Samsa: „Ni dovolj, da se preprečijo vse ovire, ni dovolj, da državni in drugi javni organi ustvarijo pogoje za nemoten pretok informacij, časni karjer, vesti itd., treba je narediti korak naprej v smeri aktivnega sodelovanja. In prav politične sile, ki jim je zaupana dolžnost, da skrbijo za stvari javnega interesa, morajo biti v tej smeri pobudnik. „Njegove besede se nanašajo na položaj Slovencev v Italiji in na razmere na italijansko-jugoslovanski meji; toliko bolj so veljavne za nas.“

Organizatorjem kapelškega posveta pa je treba še priznati, da so organizacijske priprave izvedli naravnost vzorno, tako da je delo potekalo brezhibno, da so bili referati večinoma že na razpolago tako v slovenskem kot nemškem jeziku in da je bilo tudi sicer poskrbljeno za strokovno prevajanje. Posebne vrednosti pa bo gotovo knjižna objava celotnega gradiva, ki bo v taki obliki dostopno tudi širši javnosti — kot podlaga za nadaljnjo izmenjavo mnenj in stališč o vprašanih, ki ne zadevajo samo manjšin in njihovega položaja, marveč so vprašanja splošne demokratizacije v naši državi. Ravno na tem področju pa spada Avstrija — kakor je nazorno pokazal posvet v Železni Kapli — še med „države v razvoju“ ...

Nekaj misli ob kapelškem razgovoru

Slovenska narodna skupnost na Koroškem je posebno v zadnjih letih hudega pritiska (napad na dvojezične napise, osporavanje samostojnih slovenskih organizacij, preštevane itd.) na lastni koži občutila, kaj pomeni živeti takorekoč v „informacijskem getu“. Znano je, da sredstva javnega obveščanja na Koroškem o naših pogosto zelo uspešnih akcijah niso poročala. Samo en primer: ko se je ob srečanju rožanskih pevskega zborov v Borovljah zbralo skoraj tisoč pevcev in poslušalcev, so časopisi in radio molčali; kadar pa se na kakšni prireditvi borovljanskega „Kulturringa“ zbere 50, pogosto pa še manj ljudi, je to tako pomembno dogodek, da ga zabeležijo kar vsi koroški dnevniki.

Ko se nespoštovanju mednarodnih pogodb, nacionalizmu, asimilaciji in diskriminaciji postavljamo po robu s tem, da vodimo aktivno dejavnost na kulturnem, mladinskem, športnem, znanstvenem, gospodarskem in političnem področju, ko se vsestransko povezujemo z demokratičnimi silami v avstrijskem prostoru in ko vsa to dejavnost postavljamo v okvir odprte meje med Avstrijo in Jugoslavijo, pogosto pozabljamo, da je objektivno, nemoten in vsestranski pretok informacij v obmejnem prostoru eden izmed osnovnih pogojev v boju proti nacionalizmu, šovinizmu, diskriminaciji in zaupostavljanju. Tedaj, ko bo obmejno prebivalstvo lahko nemoteno sprejemalo objektivne informacije preko televizije, radia in tiska, bomo koroškim nacionalistom izbili iz rok eno zadnjih orožij, ki ga še imajo — namreč monopol informiranja in čisto tudi zavajanja nemškogovorečih ljudi o problemih južne Koroške.

Tudi ugledni strokovnjaki iz celotne Avstrije, Švice, Italije in Jugoslavije so na posvetovanju v Železni Kapli soglasno ugotovili, da spada pravica nemotene pretoka informacij med osnovne človekove pravice; to potrjujejo tudi sklepi helsinške konference in je to marsikje v svetu že postalo vsakdanja praksa. In na Koroškem?

Velikan na zeleni celini Brazilija in Paragvaj gradita največji jez

Na podlagi sporazuma, ki sta ga podpisala že leta 1966, sta Brazilija in Paragvaj začela graditi skupno hidroelektrarno na reki Parana. Začetek gradnje so zavirala dolgotrajna pogajanja, zlasti pa odpor in kritike iz Argentine, ki jo skrbi, da bo brazilsko-paragvajski podvig preprečil ali vsaj zavlekel izvedbo njenih ambicioznih načrtov za graditev podobnega velikana nekoliko nižje ob rečnem toku.

Parana je za Brazilijo, Paragvaj in Argentino tisto, kar je Nil za Egipt. Reka je dolgo ločevala tri sosedje, ki so se v preteklosti tudi vojskovali zanj in okrog nje. Jez, ki bo zrasel v izsušeni strugi, bo premostil reko in povezal Paragvaj z Brazilijo; Argentina, ki snuje podobne gradbene načrte, pa vidi v njem resen dejavnik geopolitičnih motenj.

Kljub temu se je po dolgoletnih pripravah in pogajanjih končno le za-

čela gradnja velikana na reki Parana. Z mogočno detonacijo 55 ton dinamita so preusmerili reko iz stoletne struge v kanal, širok 90 metrov, in nastalo je največje gradbišče na svetu, kjer naj bi do leta 1983 zrasel jez, kakršnega doslej še ni bilo. Širok bo namreč 1480 in visok 176 metrov, hidroelektrarna „Itajpu“ pa bo s svojimi 20 orjaškimi turbinami dajala 12,6 milijona kilovatnih ur električne energije, kar je toliko kot vse jedrske elektrarne skupaj, ki jih namerava zgraditi Brazilija.

Projekt je doslej stal približno milijardo dolarjev. Ko bo hidroelektrarna zgrajena — prve turbine naj bi začele delati leta 1983 — se bodo stroški gotovo povzpeli na najmanj 9 milijard dolarjev, z ozirom na inflacijo pa bodo verjetno še višji. Hidroelektrarna bo zadovoljila potrebe južnobrazilskih industrijskih središč po električni energiji. Po dogovoru

naj bi dobivala Brazilija in Paragvaj vsak po polovico proizvedene električne energije, ker pa potrebe Paragvaja trenutno še niso tako velike, da bi mogel porabiti okoli šest milijonov kilovatnih ur, se je Brazilija obvezala, da bo odkupila paragvajske presežke. S tem pa je za obe strani ugodno rešeno tudi vprašanje poravnave stroškov za gradnjo jez in elektrarne: Paragvaj bo denar za gradnjo vračal Braziliji z električno, kajti v skupni načrt se je vključil le s poceni delovno silo, medtem ko se je Brazilija v svojem in v paragvajskem imenu zadolžila tudi v inozemstvu.

Ne glede na vse diplomatske in finančne probleme pa je gradnja brazilsko-paragvajске elektrarne, ki bo z jezum preko reke Parana povezovala obe državi, brez dvoma obudovanja vredna, saj gre zares za velik podvig na „zeleni celini“ in hkrati med deželami v razvoju.

Pred petintridesetimi leti je bilo formirano vodstvo koroškega partizanstva

V počastitev 35. obletnice „Hotuljskega tabora“, na katerem je bilo pred 35 leti formirano vodstvo koroškega partizanskega pokreta, so v Kotljah priredili teden kulturnih in športnih prireditev, ki je bil minulo nedeljo zaključen z veliko proslavo. Udeležencem zaključne svečanosti je — kakor pred 35 leti — govoril član Sveta federacije in predsednik Osrednjega odbora koroških partizanov v Ljubljani inž. Pavle Žaucer-Matjaž, ki je bil pred 35 leti sekretar koroškega okrožja KPS. V slavnostnem govoru na nedeljski prireditvi je spomnil na zgodovinske dogodke pred 35 leti in poudaril, da je hotuljski partizanski tabor pomenil vrh široko zasnovane politične akcije po vsej Koroški.

Na prireditvi v Kotljah je spregovoril tudi tovariš Karel Prušnik-Gašper, ki je izrekel pozdrave Zveze koroških partizanov. Dejal je, da gre pri tej prireditvi za spomin na dogodek, ko je oboroženo protifašistično gibanje na Koroškem dozorelo in napredovalo do svojega lastnega vodstva. „Pri tem mislim zlasti na avstrijsko Koroško, kjer je slej ko prej treba poudarjati in biti na to ponosen, da nam je s skupnimi močmi v najtežjih pogojih uspelo razplamteti organizirani in oboroženi narodnoosvobodilni boj, in to v mejah samega Hitlerjevega rajha.“ Kot pogoj za uspešen razvoj protifašističnega boja je navedel po eni strani zasidranost med ljudstvom, po drugi strani pa dejstvo, da je gibanje imelo sposobno vodstvo ter je v tej zvezi izrekel priznanje in zahvalo KPS in posebej tov. Matjažu, ki je prinesel med naše ljudstvo ljubezen in spoštovanje do delovnega človeka.

Tov. Gašper pa je spomnil tudi na težave, s katerimi se je moralo boriti koroško partizansko gibanje. Nacisti so blatili partizane in njihov boj; v ta namen so izdali celo posebno brošuro z imenom „Heimat ruff“. Tudi danes, ko se koroški Slo-

venci potegujemo za izpolnitev z ogromnimi človeškimi žrtvami priborjenega člena 7, nas nemški nacionalisti blatijo s podobnimi demagoškimi frazami; celo ime glasila KHD „Ruf der Heimat“ je le malo drugačno, kot je bilo ime tedanje brošure „Heimat ruff“.

„Vendar pa v letih, ko smo na Koroškem razvili boj proti fašizmu in ga vodili do zmagovitega konca, nismo nasadali sovražni propagandi, kakor ji tudi ne nasedamo danes,“ je naglasil tov. Gašper. „Zakaj tudi bi? Kakor med vojno, tako nas tudi danes krepi zavest, da smo na svoji zemlji med svojimi delovnimi ljudmi. Zato smo koroški Slovenci ostali optimisti, kot smo bili med vojno. Vemo in priprani smo, da bo tudi za nemške nacionaliste minil čas, kot je minil za Hitlerjevo Nemčijo.“

Politično osveščeni in zato samozavestni pa nismo le koroški Slovenci; politično osvešča se tudi naš naravni zaveznik — nemško govoreči sodeželan. Danes se že marsikdo v vrstah večinskega naroda zaveda, da je odrekanje pravic Slovencev krivica in kršitev demokracije. Demokracija pa je nedeljiva, napredna pridobitev za vse, ne glede na to, kateri jezik kdo govori in kateri narodnosti pripada, je dejal tov. Prušnik. Ljudje obeh narodnosti vedno bolj spoznavajo, da politika ščuvanja nemško govorečih proti slovensko govorečim deželanom pelje v sovraštvo. Kjer pa vlada sovraštvo, tam je ogrožen mir in kjer je ogrožen mir, so prve korake na vojno. Da pa je vojna največje zlo človeštva, vemo najboljše tisti, ki smo jo občutili na lastni koži.

„Zaradi tega je boj, ki ga vodimo koroški Slovenci za svoje narodne pravice, gledano iz zornega kota boja za mir, še toliko dragocenejši in nam zato ni žal osebnega žrtvovanja v tem prizadevanju,“ je poudaril tov. Prušnik. „Z zadovoljstvom pa tudi ugotavljamo, da se naša mladina tega dobro zaveda in s svojo mladostno odločnostjo, kot nekdanji mi med narodnoosvob-

odnim bojem, prevzema odgovornost za izvedbo člena 7 državne pogodbe. V boju proti hujskačem, v boju za pravične odnose in enakopravno sožitje slovenska in nemška mladina na Koroškem spet ustvarjata enotnost protifašističnega boja; njihova organizirana dela pričajo o skupni akciji boja za pravo, neoskrunjeno demokracijo.“

Ob koncu se je tov. Gašper zahvalil bratom v matični domovini za pazorno spremljanje dogajanja na Koroškem in posebej za vsestransko pomoč, ki jo nudijo našemu delu in boju. To nam utrjuje odločnost, da nikoli ne bomo zaputili temeljnih pridobitev in tradicij narodnoosvobodilne borbe, ki nas družijo.

V tednu, ki so ga priredili ob 35. obletnici „Hotuljskega tabora“, se je izvršilo lepo število kulturnih, športnih in drugih prireditev. Med temi so bile umetniške razstave, predvajanje filmov, odrski prizori, nastopi folklornih skupin in pevskih zborov ter športna srečanja; v soboto so odkrili spominsko obeležje padlemu borcu Alojzu Štajnerju-Tesarju; na predvečer zaključne svečanosti pa so na Uršlji gori in drugih vrhovih prižgali kresove, ki so prav tako opozarjali na obletnico dogodka in obenem na krajevni praznik, ki so ga obhajali v Kotljah.

Napad na manjšinske pravice pomeni napad na demokracijo sploh

Akcija koroških kristjanov za sporazumevanje med narodnimi skupinami je pred nedavnim priredila v Celovcu informacijski in diskusijski večer pod naslovom „Pohujšanje za večino“. Ob tej priložnosti so predstavili tudi knjižico, ki je v obeh deželnih jezikih pod naslovom „Ärgernis für eine Mehrheit — Pohujšanje za večino“ izšla pri Slovenskem informacijskem centru.

Pohujšanje za večino je pomenil angažma graškega protestantskega učitelja verouka koroškega rodu magistra Gerharda Beermanna, ki je ob preštevaniu manjšin v Avstriji odgovarjal za plakate, ki so v Gradcu pozivali na bojkot preštevavanja. Graški desničarski krogi so takrat sprožili kampanjo proti Beermannu. Višek pa je kampanja dosegla, ko je deželni šolski svet za Štajersko proti Beermannu sprožil disciplinarni postopek zaradi „poziva k bojkotu zakona“. Beermann je tedaj spisal obrambi spis, s katerim se je branil proti očitku; ta njegova obramba pa je sedaj v predelani obliki z dodanim dokumentarnim delom izšla kot knjižica.

Na diskusijskem večeru pod vodstvom Roberta Saxerja, kjer je sodeloval tudi Ulrich Trinks, ki je knjižico „šestdeset let po ustanovitvi republike Avstrije, štirideset let po uničenju njene svobode in izročitve njenih judovskih in slovenskih sodržavljanov, zdravemu čutenju ljudstva“ napisal predgovor, je Beermann svoj primer podrobneje razložil, pa tudi utemeljil svoj obrambni spis, ki argumentira na treh ravneh: na politično pravni, na etično demokratični in na teološki. Osrednja točka diskusije je bil pojem laži, ker je glavni očitke deželnega šolskega sveta bil, da je Beermann oz. Solidarnostni komite v Gradcu s plakatoma: „Materin jezik štajerskih demokratov je 14. novembra slovenski!“ pozival k laži oz. k dajanju neresničnih podatkov. Neki diskutant je v tej zvezi opozoril na pristranost avstrijskih šolskih oblasti, saj so v primeru zavzemanja za Slovence in za bojkot preštevavanja uvedli disciplinarni postopek, medtem ko na Koroškem podpredsednik Heimatdiensta in ravnatelj neke celovške gimnazije, ki se parolo „Kärntner, entscheide am 14. November 1976 nur so: DEUTSCH“ po tej logiki prav tako pozival k laži, kljub temu že naprej uživa najvišje časti.

Diskusija pa je poleg tega pokazala tesno povezanost diskriminacije Slovencev in drugih manjšin v Avstriji s splošnim propadom demokracije v Avstriji, kar je bilo nazorno videti iz brošurice, ki je bila na razpolago na diskusijskem večeru in ki je dokumentirala diskriminacijo v Avstriji nasploh. Večina od diskriminacije prizadetih so učitelji. Tudi Beermann je učitelj. V njegovem primeru se je splošno omejevanje demokratičnih pravic združilo s posebno nedemokratičnostjo do Slovenske manjšine.

„Koroška pričevanja“ zrcalo življenja in boja koroških Slovencev

„To delo ni nastalo iz domišljije, ampak je fotografija tistega, kar ljudje mislijo in govore. KOROŠKA PRIČEVANJA so zrcalo življenja slovenskega življa na avstrijskem Koroškem v desetletjih druge polovice dvajsetega stoletja. Zato niso muha enodnevnica, ampak pečat najtežjega obdobja v tisočletni zgodovini koroške dežele, ko se med bitimi in ne bitimi koroški ljudje odločajo — za življenje.“

S temi besedami na ovitku predstavlja založba obzorja v Mariboru knjigo z naslovom „Koroška pričevanja“, v kateri je slovenski novinar in publicist Marjan Remic zbral niz pogovorov, ki jih je v teku zadnjih let imel z raznimi ljudmi na Koroškem. Njegovi zapiski niso nastali po nekakšnem vnaprej določenem načrtu — nastali so priložnostno, enkrat ob kakem aktualnem dogodku, drugič povsem naključno, vedno pa v osebnih srečanjih z ljudmi, v pogovorih, ki so veljali enkrat temu in drugič kakšnemu drugemu pojavu v zvezi s Koroško in njenimi prebivalci. In tako je na-

stajal mozaik dežele in njenih ljudi v času, ki pomeni za koroške Slovence morda eno najtežjih preizkušenj v njihovi zgodovini.

Avtorjevo zanimanje za Koroško sega nazaj v dijaška leta, ko je prof. Luka Kramolc znal v mladini vzbuditi ljubezen do koroške dežele in do koroškega človeka. Prvo osebno srečanje s Koroško je avtorja ob pogledu na zeleno uniformirane carinike neprijetno spomnilo na vojne čase, ko je že v najrosnejših letih otroštva spoznal krutosti nacističnega režima. Pa tudi poznejša srečanja so se mu globoko vtisnila v spomin: ko je v Šentjakobu in v Škocijanu bil priča policijskemu nasilju nad Slovenci, vendar ga takrat ni več pretresla uniforma, pač pa izraz sovraštva, ki ga je videl v očeh uniformirancev.

Iz vsega tega je razumljivo, da je Koroška postala za Marjana Remica ne le sestavni del njegovega poklicnega novinarskega dela, marveč tudi dober del njegove zavzetosti, morda celo prizadetosti. Zato v uvodu k svoji knjigi, v kateri pripoveduje o slovenskih ljudeh na Koroškem, o njihovem delu in boju, tudi izpoveduje: Kdo ne bi občudoval teh ljudi? Kdo jih ne bi vzljubil? Še zlasti, če so to po krvi in govorici bratje in sestre naših skupnih staršev.

Iz take prizadetosti je nastala knjiga „koroških pričevanj“, ki pričajo predvsem o enem: o ljubezni in zvestobi našega človeka do naroda in materinega jezika. Tej nemajni opredelitvi koroškega slovenskega človeka je sledil avtor knjige po vsej razsežnosti naše zemlje in pri vseh plasteh našega ljudstva. Z izbranim poslušam no-

vinarja je prisluhnil pripovedovanjem in s preizkušenim peresom publicista je zapisoval vse tisto, kar je v pogovorih zvedel o zgodovini dežele in posameznih krajev, o usodah ljudi in rodbin, o težkih izkušnjah preteklosti in o usodnih dogodkih sedanosti. Iz skupnosti drobnih vtisov in izjav je zaživela podoba ljudstva, ki se mora že svojo zgodovino boriti za svoj obstoj, pa kljub temu ali morda prav zaradi tega — veruje v življenje.

Pri odkrivanju današnje koroške stvarnosti je Remic prisluhnil tudi drugi strani — seveda ne peščici nepopoljšljivih nemških nacionalistov in njihovim protektorjem v političnih strankah, pač pa tislim pripadnikom večinskega naroda, ki si enako kot Slovenci želijo mirnega, enakopravnega sožitja in sodelovanja, ker se zavedajo, da le taka pot vodi v evropsko bodočnost.

Na 254 straneh je strnjenih 55 pogovorov, ki jih je imel avtor knjige s koroškimi ljudmi. Ker so zapiski nastajali v daljšem časovnem obdobju, so nekatere stvari že „zastarele, posamezni sogovorniki so medtem že umrli. Toda podoba, ki jo dobi bralec knjige o Koroški in njenih ljudeh, je slej ko prej aktualna, življenjsko neposredna in prepričljiva, kajti nastala je kot sad srečanj, pri katerih — kot je dejal avtor pri predstavitvi knjige prejšnji teden v „Naši knjigi“ v Celovcu — „smo si postali veliki prijatelji, ne samo znanci“.

Tako bo knjiga res lahko to, kar hoče biti: pričevanje o neustrašnem boju koroških Slovencev za obstoj in hkrati obtožba nečloveškega nasilja nad radom, ki umreli noče — kot je KOROŠKIM PRIČEVANJEM za uvod zapisal dr. Franci Zwitter. Da pa bo knjiga lahko prišla v čim širši krog naših ljudi, jo je Slovenska prosvetna zveza vključila v svojo tradicionalno knjižno zbirko, ki jo bo razposlala skupaj s Koroškim koledarjem za leto 1979.

INTART 1978 sedaj v Celovcu

V celovškem Domu umetnikov je bila minulo soboto v navzočnosti številnih gostov svečano odprta mednarodna razstava likovne umetnosti, znana pod imenom INTART, pri kateri sodelujejo likovni umetniki treh sosednjih dežel — Furlanije-Juljske krajine, Slovenije in Koroške. Najprej je bila razstava prikazana v Vidmu, po „gostovanju“ v Celovcu pa jo bodo prenesli še v Ljubljano.

INTART je pravzaprav že starejša oblika tovrstnega sodelovanja treh dežel, vendar je v minulih letih doživela različne reforme. Kljub temu je ohranila svoj prvotni značaj in namen: da predstavi likovne stvaritve treh dežel in tako prispeva k medsebojnemu spoznavanju in razumevanju. O tem njenem namenu je bilo govora tudi na otvorilni svečanosti, kjer so spregovorili predsedniki umetniških združenj treh dežel.

Letošnja prireditelja se od prejšnjih razlikuje predvsem po prispevku Koroške. Medtem ko gre pri razstavah Furlanije-Juljske krajine in Slovenije za skupinske razstave, je delež Koroške po zamisli Valentina Omana, ki je bil odgovoren za del razstave, urejen tako, da umetnike predstavljajo posamezne galerije.

Sicer pa je razstava tudi tokrat izredno bogata in pestra ter poleg že znanih zastopnikov treh dežel predstavlja tudi nove umetnike, katerih dela vnašajo v razstavo svežega duha. Vedno spet pa seveda navdušujejo stari znanci, ki so že večkrat sodelovali na takih prireditvah. Med koroškimi umetniki, ki sodelujejo na letošnji razstavi, je tudi rojak Gustav Januš.

Bogato arheološko najdišče v Ohridu

Ob kopanju temeljev za novo osnovno šolo „Kliment Ohridski“ so na vzpetinici poleg slovite cerkve „Sveti Kliment“ v Ohridu odkrili pomembno arheološko nahajališče z nekropolami (grobnicami) iz različnih obdobj civilizacije ter ostanke bazilike iz 5. stoletja našega štetja z bogatimi mozaiki. V grobovih, ki leže v treh plasteh, so ohridski arheologi odkrili tudi precej zlatega in srebrnega nakita, keramike in drugega okrasja.

Po prvih raziskavah terena sklepajo, da gre za grobišče, ki je bilo ustanovljeno že v 4. stoletju pred našim štetjem, o čemer pričata tudi zlato okrasje velike umetniške vrednosti, ki ima vse značilnosti helenistične umetnosti. V drugi plasti nekropole pa so odkrili ilirske grobove, ki spadajo v čas do rušenja bazilike približno ob koncu 6. stoletja. Po prihodu Slovanov v te kraje je nastal za nekropolo premore, ker osrednjega predela starega Ohrida niso naselili. Proces se potem nadaljuje v 9. stoletju in traja do 13. stoletja.

Novo arheološko odkritje je zelo pomembno tudi zaradi tega, ker opozarja, da stari Lihnidos (staro ime za Ohrid) ni bil omejen samo na okolico Samuelove trdnjave ter da je na pobočjih, na katerih je stal, živel plebs. To tezo naj bi potrdila podrobnejša raziskava vsega, kar so sedaj odkrili, kar pa bo razumljivo trajalo še zelo dolgo.

Mozaik bazilike, kakor tudi eksponate iz grobov, ki so jih odkrili, bodo po zamisli ohridskega zavoda za zaščito kulturno-zgodovinskih spomenikov razstavili v avli nove šole, s čimer bo nastala svojevrstna razstava del arheološke in kulturnozgodovinske vrednosti, ki so jih odkrili na območju Ohrida.

90 let Posojilnice v Šmihelu

Minulo nedeljo je bila v prenovljeni dvorani Posojilnice v Šmihelu jubilejna proslava 90-letnice obstoja domače posojilnice in hkrati otvoritev in blagoslovitev novo urejenih poslovnih prostorov. Oba dogodka sta soupadala v čas tedna varčevanja, kar je dalo priveditvi še privlačnejše obeležje. Tega velikega in pomembnega praznika šmihelskih zadržnikov, ki slovi po tem, da ima najstarejšo posojilnico v Podjuni, so se poleg domačinov udeležili tudi domači zadržniki iz drugih naših krajev in pa tudi iz sosednje Slovenije.

Dolgoletni zadržnik Lojz Krištof je uvodoma pozdravil predstavnika Zveze slovenskih zadrž poslovo-dečnega podpredsednika dr. Mirta Zwitterja, predstavnika Ljubljanske banke iz Mežiške doline Maksa Jaša in Dušana Slaniča, zastopnike sosednjih posojilnic in najstarejšega domačega zadržnika Franca Merta iz Bistrice.

Slavosno okrašena dvorana je bila polna mladih in starih zadržnikov, katerim si z obraza mogel razbrati veselje in ponos nad tem, kar je bilo ustvarjenega v

drugim izvoljeni predsednik Josip Kraut, pd. Poltnik na Bistrici in tajnik Miha Hanin iz Šmihela, kjer je bila tudi "poslovalnica" te novo ustanovljene kreditne zadrže. Posojilnica se je lepo razvijala in v desetih letih poslovanja nabrala že toliko denarja, da si je zgradila lastno hišo, v kateri naj bi bila poleg poslovnih prostorov tudi mlekarica. Do realizacije mlekarne pa iz splošno znanih vzrokov ni moglo priti. Glede takratnega poslovanja je zanimivo vedeti, da so hranilne vloge obrestovali s 4 procenti, za posojila pa so jemali 5-odstotne obresti. Torej so izhajali z enim samim odstotkom razlike med vlogami in posojili.

18. januarja 1906 so na seji sklenili, da bodo odslej naprej uradovale z vsemi uradi izključno v slovenskem jeziku. Ta sklep je jasen dokaz, da z gospodarsko osamosvojitvijo raste tudi ponos in samozavest. Tik pred prvo svetovno vojno je posojilnica imela nad 700 članov in bila finančno tako močna, da bi lahko zgradila še eno takšno poslopje kot je obstoječa posojilnična hiša. Vojna, poplebiscitni čas in razvednotenje denarja so zapustila posledice, ki so se zelo odražale v nazadovanju zadržne dejavnosti. Šele leta 1927, ko so v odbor prišli mlajši zadržniki, med katerimi se je še posebno profiliral Vinko Pečnik pd. Bicl v Rutah, ki je naslednje leto bil izvoljen za načelnika, se je stanje začelo spet izboljševati, toda ne za dolgo, ker se je začela čutili svetovna gospodarska kriza, kateri je sledila druga svetovna vojna, ki je nam koroškim Slovincem prinesla

ogromno gorja in pa likvidacijo slovenskega zadržništva sploh.

Po zlomu fašistične Nemčije je Vinko Pečnik l. 1948 spet prevzel predsedstvo. V naslednjih letih so prevzeli funkcije oziroma bili izvoljeni: Krištof Lojz v upravni, Kraut Lojze, Kopšnič v Šmihelu v nadzorni odbor, Mert Karel pa je prevzel poslovanje, katero je do tedaj upravljal Lovro Potočnik. Leta 1954 je bilo dograjeno skladišče Kmečko gospodarske zadrže Pliberk na posojilničnem zemljišču. Leta 1963 je odbor posojilnice vsled boleznin in smrti zaslužnih odbornikov utrpel težke izgube; umrla sta Vinko Pečnik, ki je posojilnici načeloval 35 let in Leo Kral, ki je bil njen odbornik 34 let. Le nekaj tednov pred smrtjo Vinka Pečnika je bil izvoljen za predsednika Stanko Vauti, ki še danes predseduje šmihelski posojilnici. Naj še omenimo, da je posojilnica leta 1963 začela posloovati dvakrat tedensko, 1. januarja 1964 vsak dan poldnevno in šele pred šestimi leti s celodnevno poslovanjem.

Na koncu svojega poročila se je predsednik prisrčno zahvalil sedanjim in stariim odbornikom za njihov trud in požrtvovalnost. Prav posebno zahvalo pa je izrekel tudi Slovenski zadržni zvezi v Celovcu, katera je vsa ta leta dajala moralno in pravno pomoč. Zahvalo in globok poklon pa je namenil ustanoviteljem in vsem že umrlim sotržnikom, ki so s svojim idealizmom doprinesli največji delež k razvoju in procvitu zadrže, katere 90-letnico danes praznujemo.

Čestitkam k jubileju in otvoritvi novo preurejenih poslovnih prostorov se je pridružil tudi zastopnik ZSZ poslovo-deči podpredsednik dr. Mirt Zwitter. V svojih izjavah je med drugim poudaril, da kljub dvema nasilnima posegoma v slovensko zadržništvo na Koroškem, tako v prvi kakor tudi v drugi svetovni vojni, ko je bilo le-to likvidirano, niso mogli uničiti volje naših zadržnikov, da ne bi znova začeli. Danes, je naglasil dr. Mirt Zwitter, beleži kreditno zadržništvo lepe uspehe, saj je porast naložb pri naših zadržah skoro za 3 odstotke nad povprečjem vseh avstrijskih denarnih zavodov. Dr. Zwitter je tudi naglasil, da je povezava med zvezo in krajevnimi zadržami slična kot je odnos krajevnih zadrž do svojih članov — Zveza naj služi svojim zadržam s tem, da skrbi za njihovo vsestransko gospodarsko naprednost.

Na zaključku slavnostne jubilejne prireditve je šmihelski dekan Kristo Srienc blagoslovil novopreurejene poslovne prostore in želel zadržnikom v teh prostorih sreče in uspehov.

Po oficialnem delu prireditve je bila pri Brezniku v Pliberku slavnostna pojedina.

Slovensko prosvetno društvo „DANICA“ v Šentvidu v Podjuni
vabi na dramsko uprizoritev

GROZDNA JAGODA V SONCU

v soboto 4. novembra 1978 ob 20. uri pri Voglu v Šentprimozu.

Gostuje dramska skupina SPD Šentjanž v Rožu.

● Vstopnino od prireditve bodo igralci prispevali za gradnjo Kulturnega doma v Šentprimozu.

Ljubitelji odrske umetnosti prisrčno vabljeni!

Slovenski pouk

za predšolske in šoloobvezne otroke je letos ob četrtkih od 16. do 18. ure v otroškem vrtcu „Naš otrok“ v Celovcu, 10.-Oktober-Štraže 25.

Društvo „Naš otrok“

preteklosti in sedanjosti. Že umrlih zadržnikov so se spomnili z enominutnim molkom.

Zgodovino jubilančne kreditne zadrže od njenega nastanka vse do danes je izčrpno orisal predsednik upravnega odbora Stanko Vauti. Med drugim je povedal, da je zamisel za ustanovitev zadržne hranilnice po vsej verjetnosti prišla od šmihelskega župnika dr. Somerja. 28. decembra 1888 so se na ustanovnem občnem zboru zbrali ugledni kmetje in duhovniki okoliških fara in sklenili pravila hranilnice in posojilnice Šmihel nad Pliberkom. V načelstvo so bili med

Janko Ogris

80-letnik

Pred dnevi je v Bilčovsu obhajal svoj 80-letni jubilej po širni Koroški in preko njenih meja znani in spoštovani Janko Ogris pd. Miklavž iz Bilčovsa.

80 let je dolga življenska doba, tako za nekatere prijetna, brezskrbna; za druge pa spet burna in polna grenkobe in trpljenja. Za našega slavljence velja slednja, saj dobro vemo, da se je moral v svojih mlajših letih trdo boriti za svoj lastni življenski obstanek, da je bil v času fašistične strahovlade, kakor na stolice drugih koroških Slovincov, pregnan z domače grude ter da se danes bori z vsemi svojimi razpoložljivimi silami za obstoj naše narodne skupnosti na Koroškem.

Z imenom bilčovskega slovenskega prosvetnega društva „Bilka“ je tesno povezana tudi osebnost Janka Ogrisa, ker si ju enega brez drugega skoraj predstavljati ne moremo. Ker pa je naš jubilančni univerzalen človek, ga najdemo tudi kot pomembnega dejavnika, tako na zadržnem kakor tudi na področju javnega obveščanja, saj spada ves čas med najbolj marljive sodelavce našega lista Slovenskega vestnika. Sploh velja zanj pravilo — sodeluj kjerkoli je mogoče, da pomagaš svoji narodni skupnosti v boju za svoj obstanek. Osebnost Janka Ogrisa je tako markantna in vsesplošno spoštovana in poznana, da mu

je ni primera med našim ljudstvom. On nam je svetel primer, kakšen naj bi bil lik človeka, ki združuje vse vrline.

Ob njegovem prazniku želimo našemu slavljencu mnogo let zdravja in plodnega delovanja, z željo, da bi nam še dolgo let ostal tak, kakršnega spoštujemo in cenimo — polnega življenske volje in vedno pripravljenega, da doprinese svoj delež k našim skupnim naporom in prizadevanjem.

Z letošnjo poletno sezono smo lahko zadovoljni

Kljub slabemu začetku letošnje poletne sezone, vzrok zanjo je bilo izredno neugodno vreme, je letošnja turistična bera na Koroškem, po petih mesecih proti pričakovanju, zadovoljiva. V primerjavi z lanskim letom se je število nočitev zvišalo za 3,9 odstotka. V času od maja do vključno septembra so na Koroškem naštel 13,348.434 nočitev.

Iz statističnih podatkov, ki so nam na razpolago, je razvidno da je v mesecu septembru na Koroškem bilo zabeleženih 1,210.858 nočitev, kar pomeni v primerjavi z lanskim letom dvig nočitev za 11,9 odstotka. V koncesioniranih gostinskih podjetjih je bilo naštetih 798.358 nočitev (dvig za 11,6%), na privatnem sek-

torju 249.107 nočitev (dvig za 4%), na kampingih 47.007 nočitev (dvig za 44%) in v drugih prenočiščih 116.386 nočitev (dvig za 22,9%). Skupno so v septembru naštel 233.087 nočitev domačih gostov, to je za 6,7 odstotka več kakor lansko leto. Inozemskih nočitev je bilo 977.772 ali 13,2% več kot lansko leto.

Z letošnjo poletno sezono (sicer manjka še mesec oktober) smo vsekakor lahko zadovoljni, predvsem zaradi tega, ker so bile začetne številke nočitev porazne. Vse kaže, da bo letošnja poletna sezona v primerjavi z lansko boljše, kar daje našemu turizmu tako na Koroškem kakor tudi v Avstriji novega poleta za prihodnje leto.

Več jasnosti v imenoslovju naših gora

Nad slovito Mlako (Märchenwiese) se dviga strma severna stena ponosne Vrtače. Tega gorskega imena so se zaradi svoje popularnosti med našim prebivalstvom poslužili tudi naši pravejši v Slovenjem Plajberku, ki so svoji Slovenski kulturni organizaciji dali ime Vrtača. Sploh je znano, da se koroški slovenski pravejši radi poslužujejo v poimenovanju svojih družtev gorskih imen. Tako so znana slovenska prosvetna društva Dobrač, Jepa, Gorjanci, Obir, Peca, Vrtača.

Za nas koroške Slovence je gorsko ime Vrtača neoporečno. Vendar pa obstoja še eno slovensko ime za to goro — Nemški vrh. Kaj je sedaj prav ali ni prav pa damo besedo najboljšemu poznavalcu Karavank, avtorju vodiča KARAVANKE Stanku Klinarju (on je prvi, ki je izdal vodnik za celotne Karavanke leta 1971, medtem ko so ga Nemci izdali tri leta kasneje), ki pravi sledeče: Pri besednih spopadih med avtorji, ki so se ukvarjali z imenoslovjem Karavank (njihovi članki so izšli v

Žal pa je zmeda ravno tu še nekoliko večja, ker Tržičani vzhodnemu sosedu Vrtače, Palcu, 2027 m, pravijo Nemški vrh in je to ime za to koto zapisano tudi na nekaterih specialkah, npr. Bled 2, GIJNA 1952; Vrtača sama pa naj bi se v Tržiču imenovala Visoka Vrtača, kar pa se mi zdi nepotrebno, ker „Nizke Vrtače“ ni. Odkar so se vlaknili vmes Nemci s svojim poimenovanjem, ki je temeljilo na slabem posluhu za domača imena in na vsiljivem germaniziranju, je zmeda popolna. Seveda, če Vrtačo zapišejo s svojim pravejšim in se tega imena drže, je to že zelo lepo in dostojno. Toda vsiljujejo ji ime Zinnenwand in neslan prevod Deutscher Berg. Palcu pravijo Selenitza, pa tudi Zelenica, nekateri se silijo tudi s prevodom Daumen, le da ta ne pomeni več Palca, temveč vzhodni predvrh Vrtače (med Vrtačo in Palcem), tik nad žlebom, ki je z juga povsem nepomemben, a ima mogočno severno steno, in na specialkah ni označen kot samostojna kota

1 Palec, 2 Zleb, 3 Zelenjak, 4 Vrtača

Planinskih vestnikih pred in po drugi svetovni vojni), ne dajem nikomur prednosti, pa tudi zaradi njihove vne-me in marljivosti nikomur ne jemljem veljave. Po svojih dognanjih in nazorih pa moram npr. zavriniti Šašla (op.ured.: naš rojak iz Slovneja Plajberka), ko napada Badjuro zaradi „Nemškega vrha“ in hoče izključno samo „Vrtačo“; prav tako se po mojem Badjura brez potrebe zaletava v Šašla, ko trdi, da „Vrtača“ po svojem besednem pomenu ne more biti vrh. Med domačini na jugu je v veljavi „Nemški vrh“, med Korošci pa „Vrtača“ (ovekovečena tudi v tisti nagajivki: „Dižej hre, dižej hre, dole z Vrtače, našemu Jozeju v hvače.“). Zakaj ne bi torej sprejeli oba naziva? Vox populi suprema lex! Zapisal sem torej obe imeni, kljub moji osebni želji, da naj bi vsakemu vrhu prisodili samo eno, in da naj bi se v tem primeru vsepovsod uveljavila samo „Vrtača“, ki je zveneče in pristno slovensko ime, tako zakoreninjeno, da so ga prevzeli tudi Nemci (Vertatscha).

in mu tudi nisem mogel izvrtati slovenskega imena; nadeli pa so mu tudi ime Pautz, ki je narečna slovenska izgovorjava Palec. Tej in podobnim zmešnjavam v Karavankah skoraj ni konca.

Da je Vrtača zveneče in pristno slovensko ime utemeljuje Klinar s sledečimi besedami: in če dognanja jezikoslovcov kaj veljajo, je koren besede Vrtača „rt“, to je pa lahko vrh (v nasprotju s kraško vrtačo, ki je jama). („Rt“ je nemško „Zinne“, tako je „Zinnenwand“ nekakšen prisiljen prevod „Vrtače“). To na robu omenjeno. Glede zgoraj omenjenih zmešnjav v nomenklaturi gorskih imen pa naj omenimo kar našo Komnico nad znano Bleščečo planino, kjer stoji slovenska planinska postojanka, ki pozna kar tri nemška poimenovanja — Kleiner Mittagkogel, Türkenkopf in Ferlacher Spitze. Pri tem „prekrščevanju“ nam pa še danes ni jasno zakaj ima 500 m severneje od Komnice nahajajoča se vzpelnina (1571 m) v specialkah tudi ime Türkenkopf!?

Koncert ob avstrijskem državnem prazniku

Na predvečer avstrijskega državnega praznika je Slovensko prosvetno društvo „Zarja“ v farni dvorani v Železni Kapli priredilo koncert, na katerem so poleg domačih sodelavcev — mešani pevski zbor pod vodstvom Jožka Wrulicha in mladinska folklorna skupina, ki jo vodi Traudi Uršič, nastopil tudi moški zbor SPD „Trta“ iz Žitare vasi, ki letos praznuje svojo sedemdesetletnico in ga vodi Jozej Starc (Žitrajčani vsako leto nastopajo na tem koncertu) ter obirski ženski oktet SPD „Obir“, ki ga vodi Valentin Polanšek.

Zbrano množico, med katero so bili navzoči tudi namestnik župana Aleks Jerlich, tajnik Zveze slovenskih organizacij dipl. inž. Feliks Wieser, centralni zborovodja SPZ Hanzi Kežar in sodelujoče kulturne skupine, je po uvodni pesmi „Prijetni, obrodile so trte...“ obirskega ženskega okteta, pozdravil predsednik SPD „Zarja“ Peter Kuhar. V svojem govoru, ki ga je imel je med drugim povedal sledeče:

„Današnji večer posvečamo prazniku republike Avstrije, tiste Avstrije, ki je z Hitlerjevim vdorom

Veliko jih je po strašnih mukah umrlo v koncentracijskih taboriščih. Zato imamo kot lojalni avstrijski državljani vsi pravico zahtevati od republike Avstrije to, kar smo si sami priborili. Nihče nima pravice spreminjati določila člena 7 državne pogodbe!

V nadaljevanju svojega govora je Peter Kuhar ugotovil:

„Boriti se moramo za boljši jutrišnji dan, za ohranitev delovnih mest. Če pomislimo, da je naš kraj v zadnjih letih zapustilo preko 400 ljudi in da so delovna mesta 240 delavcem v Rebrci resno ogrožena, potem moramo ob tem prazniku pokazati nujno tudi na tiste, ki hočejo, da bi se ta razvoj nadaljeval. V našem kraju se bomo vsi skupaj — Nemci in Slovenci, vsi ljudje dobre volje borili za to, da bo tovarna obratovala, da bo tam dobila zaposlitev mladina in da bosta v našem kraju zagotovljena soglasje in sloga na kulturnem in gospodarskem področju.“

Podelitev častnih odlikovanj

Kakor lansko leto, tako so tudi letos za državni praznik 26. oktobra avstrijskim državljanom v zveznih deželah in na Dunaju izročili „častno odlikovanje za zasluge za osvoboditev Avstrije“. Na Koroškem je bilo tokrat odlikovanih 135 oseb (lansko leto 76). Odlikovanja je v imenu zveznega predsednika dr. Kirchschrägerja izročil deželni glavar Leopold Wagner. Slovesna podelitev odlikovanj se je odvijala v zrcalni dvorani koroške deželne vlade.

Iz seznama imen odlikovancev smo lahko ugotovili, da je bilo med temi osebami odlikovanih precej ljudi iz južne Koroške, med njimi zlasti sorodniki oziroma svojci leta 1943 obglavljenih selskih žrtev. S tem je bil uradno priznan prispevek koroških Slovencev v boju proti fašizmu.

leta 1938 izgubila svojo neodvisnost. Avstrijsko ljudstvo je v tem času najhujšega terorja mnogo pretrpelo in doprineslo velike žrtve za zopetno vzpostavitev poveljne Avstrije. Koroški Slovenci s ponosom lahko ugotavljamo, da smo se z orožjem v rokah uprli, vodili krvavi boj in zmagali. Mnogo naših najboljših sinov je darovalo življenja.

V okviru oficialnega dela prireditve sta poleg že omenjenih sodelavcev izvajala program tudi napovedovalca oz. povezovalca Miha Travnik in Jože Blajs. Medtem ko je Miha Travnik vodil oziroma povezoval skozi bogati in pestri program nastopajočih pevcev in plesalcev, je po drugi strani Jože Blajs orisal zgodovino oziroma tri najpomembnejše obletnice avstrijske republike — nastanek oz. rojstvo republike, 12. november 1918; nove državne meje, katerih posledica je bila, da so koroški Slovenci postali manjšina. Vdor Hitlerjevih čet v Avstrijo, 12. marca 1938, nato druga svetovna vojna, v kateri so koroški Slovenci v boju proti fašizmu mnogo pretrpeli; in tretji zgodovinski dogodek — razglasitev trajne nevtralnosti republike Avstrije (26. oktobra 1955) in pet mesecev poprej podpis avstrijske državne pogodbe. Napovedovalec je zaključil svoja izvajanja s sledečimi besedami:

„Koroški Slovenci odločno vztrajamo pri svojih pravicah in smo proti ukrepom, ki se jih sklene brez njihovega sodelovanja in ki ogrožajo narodni obstoj. V tem nam daje voljo in oporo tudi praznovanje 26. oktobra, avstrijskega državnega praznika. Naš glavni izraz tega praznovanja pa sta slovenska beseda in slovenska pesem.“

Borci so se srečali v Mežici

Po večtedenskem iskanju v Slovenskem vestniku nisem zasledila nobenega poročila o počastitvi narodnega heroja Franca Pasterka-Lenarta v Mežici. Začutila sem potrebo, da napišem nekaj vrstic, čeprav je od tega poteklo že nekaj tednov.

Na povabilo vojnih invalidov občine Mežice se je odzvala delegacija koroških partizanov na skupno srečanje v Mežico. Delegaciji so se pridružili tudi člani Evropske kooperative Longo-Mai, sedanji Stoparjevi iz Lobnika, ki se zelo zanimajo za antifašistični boj.

Pred slovestnostjo ob spomeniku pri kmetu Enciju, so nam domači tovariši pokazali tudi kraj napada na Mežico, kjer je bil komandant Lenart smrtno ranjen. Kmetija Enci bo ostala zgodovinsko pomembna, saj je prav Encijeva družina negovala ranjenega heroja. Kljub skrbnim prizadevanjem jim ni uspelo ga ohraniti pri življenju.

V steno Encijeve hiše je vdrela lepa spominska plošča, ki priča o borbi in hrabrosti narodnega heroja Franca Pasterka-Lenarta. Ob tem tovariškem srečanju so v spomin heroju spregovorili borci, med njimi edini še živ Lenartov tovariš.

Ob tej priložnosti so nam domačini pokazali tudi obmejno karavlo in osnovno šolo Mežice, ki se imenujeta po heroju.

Na spominskem srečanju so zapeli domači pionirji. V gostoljubni Encijevi hiši so stari borci zapeli partizanske pesmi in v tem vzdušju smo se tudi razšli in si obljubili, da je treba gojiti taka in podobna srečanja. Posebno za nas koroške Slovence so stiki z brati — sosedi zelo važni, ker nam dajejo veliko življenjske sile in moralne opore.

Berta Piskernik

V A B I L O

na uprizoritve veseloigre A. T. Linhart

„Ta veseli dan ali Maticek se ženi“

v soboto 11. novembra 1978 ob 19.30 uri v kulturnem domu na Brnci. Prireditelj SPD „Dobrač“ na Brnci, v nedeljo 12. novembra 1978 ob 11. uri (po mašji) v farni dvorani v Železni Kapli. Prireditelj SPD „Zarja“ v Železni Kapli. Gostuje: igralska skupina Zveze kulturnih organizacij Radovljica. Zaradi odlične igre je imenovana skupina zastopala SR Slovenijo na srečanju gledališč Jugoslavije v Skopju.

Prisrčno vabljeni!

TRIBUNA BRALCEV - TRIBUNA BRALCEV - TRIBUNA BRAL

Tako naprej

Kultura je tisto, kar nas drži pokonci. Ziljani smo pri tem vedno malo prikrajšani, ker se večina večjih slovenskih prireditev prireja v Celovcu ali Podjuni. Zato smo bili zelo veseli, da je Slovenska prosvetna zveza bila toliko pogumna in v Beljaku organizirala tako velik pevski koncert. Z veseljem smo se odzvali vabilu in šli v Beljak, da doživimo popoldne ob slovenski kulturi.

Tega pisma uredništvu Vestnika ne bi napisal, če v zadnji številki Našega tednika ne bi prebral poročila o tej prireditvi. Tam pravi, „da je obisk dal misliti“. Pisec tega članka gotovo ni mislil, da bo s tem žalil nas Ziljane, ki smo v velikem številu šli na to prireditev. Vsak obiskovalec je videl, da je dvorana — razen nekaj sedežev — bila popolnoma zasedena. Med obiskovalci je bilo res veliko Ziljanov od Brda navzdol smo se pozdravljali. Celo taki naši rojaki so prišli, ki sicer ne hodijo na prireditev. In so tudi bili navdušeni. Zaradi tega ne morem razumeti tega ugotavljanja. Najbrž pisec tednikovega članka nas Ziljanov ne pozna ali pa nas namenoma ni hotel poznati. Iz vsega sklepam, da je pri tem botrovalo otroško ljubosumje, ki pa v tem pri-

prireditvi v spodbudo, da bomo začeli tudi tu zgoraj. S kakšnim tamburaškim zborom bi morda kmalu šlo. To so nam pokazali zbori iz Loč in Hodiš. Take kvalitete pri tamburaših redko slišiš.

Naj na koncu še povem, da se o prireditvi 70-letnice Slovenske prosvetne zveze pri nas še govori. Za nas je koncert res bila velika stvar. Le tako naprej, pa bodo uspehi še boljši.

Obiskovalec iz Zilje

Nogometni turnir v Železni Kapli

Na svoj način so praznovala Krajevna združenja Zveze slovenske mladine iz Podjune lefošnji državni praznik. Mladina iz Pliberka, Globanice in Železne Kaple se je namreč pomerila na nogometnem igrišču v Železni Kapli. Na turnirju je sodelovalo kar 5 moštev (2 ženski in 3 moške ekipe). Turnir so pričeli fantje in je po treh odigranih tekmah prišlo do sledeče razdelitve mest: prvi so postali fantje iz Železne Kaple, drugi mladinci iz Pliberka, tretji pa Globašani. Pri dekletih pa so zasedle Kapelčanke prvo mesto pred mladinkami iz Pliberka.

V hotelu Obir je sledila razdelitev pokalov, ki so jih darovali Zveza slovenskih organizacij na Koroškem, Narodni svet koroških Slovencev, Zveza slovenske mladine, Slovenski vestnik in Slovenska športna zveza. Predal pa jih je predsednik Zveze slovenske mladine Teodor Domej.

Narajo pa se je mladina še razgovarjala o raznih problemih.

Takšna srečanja mladine so koristna ter potrebna, kajti mladina se naj srečava ne samo na političnih seminarjih, temveč tudi na vseh drugih področjih.

meru res nima nobenega vzroka. Predsednik Polanšek je med gosti pozdravil predstavnike vseh slovenskih organizacij. To me je res veselilo. S tem smo v Beljaku pokazali našo širino in kulturno moč. Naši pevci z raznih krajev so nam lepo zapeli. Škoda je le, da iz naše doline ni bilo več sodelujočih. Morda bo prav ta

JANEZ ŠVAJNCER

44

Pridi k potoku

„Torej jima je dal vedeti, da zaman hrepenita po njem?“ Predsednik Franc Firnež se je namuznil.

„Saj razumeš dekleta. No, tudi ko si bil fant, gotovo nisi štel do pet in pazil na zvezde, da ne ugasnejo.“

„Ja. Kaj pa naj naredimo z Gregorjem Šipkom?“

„Pošlji mu vabilo, da pride na sestanek. Kar odločno ga primi. Boš videl, kako bo postal majhen. Ni tak rogovilež, kakor se dela. To je vse samo ponarejeno. Zakril bi rad, da se še ni popolnoma vživel v naš kolektiv. Kako je sploh mogel začeti z Zalo Merhar! V redu, ona je poslovodkinja nove trgovine. Sam jo poznaš bolje ko jaz. Gre ta ženska in se obesi na fanta, ko ima vendar na izbiro dovolj sebi podobnih moških.“

„Piščanec je boljši ko stara kura... Bom malo premislil. Saj se ne mudi, a ne? Najprej moram sam videti, kako je v poslopiju. Ali psička Aba moči stene? Ne prenesem tega! Nič nimam proti ljudem, ki imajo pse, ampak red mora biti. Zmeraj več jih je, ki si pripeljejo te živalce v hišo. To mi je samo v potrdilo, da dobro živimo. Če pomislim, da nekoč niti za kruh nismo imeli, se današnji čas ne da primerjati s tistim...“

Koliko jih je v našem kraju hodilo bosih! Ti ne moreš vedeti, ker si se rodila šele po vojni. In kako so se oblačili! Mlajši otroci so nosili obleke za starejšimi. Če jih že sami niso potrgali. Ja, ja, bilo je hudo, da si ne želim nikoli več česa takega...“

Eh, tudi mene je odneslo nazaj. Torej praviš, da je nerodna zadeva. Jaz sem za to, da fanta pokličemo na sestanek.“

„To sem hotela, to.“

„Kako pa naj napišem na vabilo? Pomagaj mi, že tolikokrat sem te prosil in mi nisi odklonila.“

Špela Hreščak je vzela z mize prazen list papirja in napisala:

Vabilo! Vabimo te na sestanek hišnega sveta. Dnevni red: 1. točka Dilema v zadevi psičke Abe v stanovanjskem poslopiju, kar je treba takoj rešiti, 2. Razno.

„Poglej. Je v redu?“

Predsednik Franc Firnež je pokimal. Sicer si je priznal, da prve točke ni čisto razumel, ampak Špela že ve, kako se to naredi. Najbolj mu je všeč, da ne zatrobi naokoli, da mu ona piše vabila in druge dopise. Kaj bi le rekli o njem, imajo ga za preudarnega in pismenega. Presneto mu je nerodno, če pa utegne, toliko mora hoditi od hiše do hiše in po cestah, da komajda lahko odpre časnik. Za knjige mu ne ostane niti malo časa.

„Jaz sem praktik. Pošlji me na cesto. Vsako luknjo ti odkrijem. Pišem pa ne rad, naj naredijo to drugi, ki so za to poklicani. Kot na primer ti. A misliš, da mu bo šlo do srca? Dilema se mi zdi odlično povedano. Zveni malo bolj po tuje. Pa to tako vsi počnejo. Če napišeš po domače, pravijo, da nisi prišel nikamor iz starih časov.“

Toliko je Špela Hreščak še počakala, da je predsednik Franc Firnež poklical tajnico Franjo in ji naročil, naj bi pohitela v trgovino po vrečko kave in skuhala za gostjo.

„Danes ne, drugič. Zares se mi mudi,“ je hvaležno rekla Špela Hreščak in pomignila na vrata. Ko je že držala kljuko, je obstala in spregovorila nazaj v pisarno. „Ne pozabi Franc. Ti boš že izpeljal celo zadevo, da bo prav in da bodo stanovalci zadovoljni. Nikar ne povej, da sem bila pri tebi. Nimam rada, da kažejo s prstom za mano in me obrekujejo. Že tako nimam miru. Gregor Šipek me sploh zbada, če je le mogoče. Mu bomo že pokazali! Važno je, da smo enotni. Če midva potegnava vkup, nama bodo pritrtili tudi drugi. A ne?“

Franc Firnež je razumevajoče pritrjeval in z roko prijazno pomahal obiskovalki. Ko je odšla, je hodil po pisarni od mize do okna in se zadrževal.

Veter je česal prazne veje. Listje je že odpadlo z dreves. Postajalo je hladno. Peči še niso kurili, pa ga je zeblo v roke, da si jih je pomel in potisnil v hlačna žepa.

Obletala ga je skrb. Ni bil čisto prepričan, da bo Gregorja Šipka zlahka ugnal. Z njim se še ni spoprijel, slišal pa je, da mu jezik teče ko namazan. V knjige je pogledal in mu gotovo ne bo kar tako mimogrede prišel do jeter.

Prijeti ga bo moral na pravem koncu. Ga bo že uklonil in ožel ko limono.

Spet se je zdrznil in čutil hlad po telesu. Ni hotel drezati v to nerodno zadevo. Pa ravno zdaj je predsednik hišnega sveta.

Ko bi Gregor Šipek vsaj odpeljal psičko Abo tja, kjer jo je vzela. Rekel bo Zali Merhar, naj le sama skrbi za živalco. Dobro, v trgovino ne spada, lahko pa ji postavi hiško in pripne na verigo. Zakaj pa ne? Tako gosposka ta psička tudi ni, da ne bi živela v hiški.

Treba jo je ravno imeti v stanovanju! Kam smo prišli, Zala Merhar ni edina, tudi v drugih hišah se je razpasla ta grda razvada. Kakor da je ljudem počasi več za pse kakor za otroke. Koliko jih pa sploh imajo. Po enega, dva.

Zenskam se ne ljubi roditi. O, bo že napočila ura, ko jim bo povedal svoje. Zares je nerodna zadeva, da se mora ukvarjati s tem. Pogledal je papir, ki ga je izpisala Špela Hreščak, in poklical tajnico Franjo.

„Slišiš. Kaj meniš ti o tem?“

Franja je pogledala papir in pokimala. „Jasno, kar dajmo na dnevni red. Drugače tako ne vem, o čem naj bi se pogovarjali. To s smetmi, z vodo in elektriko smo že tolikokrat premleli, da postaja smešno.“

„Zalostno,“ je rekel predsednik Franc Firnež. „Najbolj me moti to, da ne moremo navaditi ljudi na disciplino. Kam bomo pa prišli, če bo vsak gonil svojo vetrnico. Vse nam bo šlo v napačno smer. Zato smo v hišnem svetu, da organizirano delamo. A ne?“

„Seveda, seveda,“ je vneto pritrtila Franja. „Ali naj takoj napišem? Kdaj bo seja?“

„Najboljše je, da se takoj lotiva. Je pa res nerodna zadeva. Upam, da bom že kako izpeljal, da bodo stanovalci zadovoljni.“

„O tem ne dvomim.“ Tajnica je sedla za pisalni stroj in

Največji iztepač na svetu

Leži njegovo veličanstvo zamorski kralj Tap Tap v svoji koči, leži in črni prst drži v ustih. Fej, bi mu rekli, to je zelo grdo. Pa mu ne smemo, ker je kralj in še grozovit po vrhu.

Naenkrat pa — tap tap tap po steptani ilovici pred kočjo. Kaj pa je to? I kaj neki. Trije črni stražarji kralja Tapa Tapa so pritekli vsi zasopli. Radi bi njegovemu zamorskemu veličanstvu nekaj sporočili.

Poslušajmo, kaj vprijejo vsivprek. Strašni kralj Tap Tap. V goščavi onkraj vasi tap tap tap.

Nehajte topotati, zagrci kralj Tap Tap. V goščavi onkraj vasi tap tap tap ležita in smrčita.

Kdo leži, kdo smrči, vpraša kralj Tap Tap. Dva bela lovca. Strašni Vid in še strašnejši Jošt.

Menda ja ne, vzklikne kralj Tap Tap. Menda ja ne, zatopotajo tap tap tap trije črni stražarji.

Ali sta oborožena, povejte, črni stražarji. Nismo videli, ker nismo upali pogledati, priznajo trije črni stražarji.

Alo, takoj nazaj, pogledat, ukaže kralj Tap Tap. Če ne bo šiba pela.

Pa ni bila šiba, s čimer jim je grozil. Še huje je bilo. Na steni je viselo in — nič ne lažemo — največjemu iztepaču na svetu je bilo podobno.

In trije črni stražarji stečejo tap tap tap tja, tap tap tap nazaj in v tri glasove zavpijejo:

O najbolj črni kralj, poslušaj. Vsak svojo puško imata. Pa kako streljati znata. Vid je odprl levo oko in zavpil pif, Jošt pa desno in je ustrelil paf. Vid ne zna samo zadeti, ampak tudi že šteti. Jošt pa zna zadeti in vpiti petnajst, tlinštildeset, stoklat.

In kaj imata še, se še bolj prestraši kralj Tap Tap.

Nismo videli, ker nismo upali pogledati, priznajo trije črni stražarji.

Alo, takoj nazaj pogledat, ukaže kralj Tap Tap.

In trije črni stražarji stečejo tap tap tap tja, tap tap tap nazaj in v tri glasove še bolj zavpijejo:

O najbolj debeli kralj Tap Tap, poslušaj. Tudi vsak svoj pas in tok s pištolo imata. In naboje, ki tako pokajo, da sploh ni treba vpiti pif in paf, ampak se sliši samo bum in bom. Če je bum, pade lev, če je bom, pade slon. Če je naenkrat bum in bom, se ti zabliška pred očmi in potem sploh ne vidiš, katera zver pade.

In kaj imata še, se še najbolj prestraši kralj Tap Tap.

Nismo videli, ker nismo upali pogledati, priznajo trije črni stražarji.

Alo, takoj nazaj pogledat, ukaže kralj Tap Tap.

In trije črni stražarji stečejo tap tap tap tja, tap tap tap nazaj in v tri glasove še najbolj zavpijejo:

O najbolj hitri kralj Tap Tap, poslušaj. Tudi vsak svoj nož in lok in puščice imata.

Od glave do peta sta oborožena. In take mišice imata na rokah, da jima rokavi pokajo, če jih napneta. Zdjaj se samo pretegujeta, pa že grmovje iz zemlje pulita.

Kaj bo, kaj bo, če se še iztepača ne ustrašita, zastoka kralj Tap Tap in se najbolj počasi, takole: TAP TAP TAP, odpravi proti goščavi onkraj vasi. Največji iztepač na svetu za hrptom skriva. Trije črni stražarji pa se, kar jim noge dajo, takole: taptaptap, hitro skrijejo za kočjo.

Kaj pa imaš tamle za hrptom, kralj Tap Tap, vpraša strašni Vid.

Kaj pa imaš tamle za hlbtom, vpraša tudi še strašnejši Jošt. In oba vsak svojo puško v kralja Tapa Tapa namerita. In vsak svojo pištolo v svojem toku zrahljata. In vsak svoj lok na hrptom potrese. In sploh najbolj črno pogledata.

Ah nič nič, strašni lovec Vid in še strašnejši lovec Jošt, zajecija kralj Tap Tap. Nekaj takega za muhe odganjati.

Jaz sem najstrašnejši lovec, kralj Tap, Tap, da veš, se razjezi Vid. Sploh pa tukaj ni nobenih muh. Ko sva se levov in slonov nastreljala, sva še vsako muho posebej preluknjala.

Zaplankarji so hodili po mestu in ponujali kože svojih pobitih konj. Zahtevali so pa zanje toliko denarja, da jih nihče ni hotel kupiti. Naposled so jih meščani celo obstopili, se trkali počel in dejali, da tako drago prodajajo surove konjske kože lahko pač samo Zaplankarji, o katerih je od davno znano, da so se sprli s pametjo. To je Zaplankarje tako užalilo, da so obrnili mestu hrbet in se vrnili domov v Zaplanke. Spotoma so se hudo jezili na Janeza, češ da jim je samo on skuhal ta močnik, in so sklenili, da se bodo nad njim grdo maščevali.

„Posvetili mi bom! Ne bo nas imel za norca!“ so se odločili.

In so mu res posvetili. Še tisto noč so mu zažgali hišo.

Hiša je bila res samo lesena kočja, toda Janezu je bilo hudo po njej, saj ni imel niti strehe več nad glavo. Žaloval je na pogorišču, naposled pa se je kar odločil:

„Naložil si bom zabojo oglja in ga v mestu prodal likaricam. Tako vsaj ne bo šlo čisto vse v izgubo.“ Storil je, kakor se je

namenil. Naložil je zabojo oglja in ga odnesel naprodaj. Toda v mestu ni imel sreče, nihče ni hotel kupiti. Razočaran in utrujen se je vračal domov.

Pod noč je prišel do stare graščine in poprosil prenočišča. Graščakinja, sila bogata in še bolj zvedava ženska, mu je dovolila prenočevati, obenem pa ga je hitela spraševati, kaj tako težkega prenaša v skrivnost-

Zgodba o Zaplankarjih

nem zaboju. Janez ji ni maral razlagati svoje nesreče in je odgovoril. „V zaboju je samo čisto zlato. Če bi ga pa kdo iz radovednosti pogledal, bi se brž spremenilo v črno oglje.“ Nato je mirno zaspal.

Graščakinji pa radovednost vso noč ni dala miru. Še spati ni mogla in neprestano je hodila okoli zaboja in ga ogledovala. Kar ni in ni mogla verjeti, da bi Janez govoril resnico. Končno se ni mogla več premagati, odprla je zabojo. Toliko da ji ni od stra-

hu duša ušla, ko je uzrla v zaboju čisto navadno, črno oglje. Dolgo je ugibala, kako bi prikri-la svoje početje, končno pa se je odločila, da bo oglje stresla na smetišče, v zaboju pa nasula same rumene cekine.

Zjutraj se je Janez poslovil in krenil z zabojem na rami proti domu. Toda zabojo ga je silno težil in mu žalil ramena. Sredi poti se je odločil, da bo iztresel

oglje, saj ni vredno mučiti se in ga nositi nazaj domov. Odprl je težki zabojo in od veselja zavrvil, ko je zagledal namesto oglja blesteče cekine.

S cekini se je vrnil v Zaplanke, poklical zidarje in si dal postaviti hišo, lepo in visoko, kakršne ni bilo v vseh Zaplankah. Zaplankarji so opazovali njegovo početje, niso strpeli in so prišli k njemu. Nekoliko v zadregi so bili, čehali so se po plešah in ga ponižno vpraševali.

„Sosedje smo si in prijatelji,

Sesalec

Sesalec za prah, ki živi v omari se včasih pokvari. Takrat je bolan, dobi vročino v trebuhu mu dela klik, klik, zdravnik ugotovi: kratek stik. Bolan sesalec se čudno vede, včasih zarenči, včasih zaprede. Zgodi se tudi, da ni zdrav ne bolan, preprosto: sesalec ima svoj dan, takrat za hobi požre slona, ki trobi.

kole: bresk, bresk.

Vsa Afrika se zasmije. Takole: holajiholajo. In vse to samo zaradi tistega nesrečnega iztepača kralja Tapa Tapa.

začela tipkati. Vmes je pogledala predsednika in vprašala: „Naj napišem, kakor je napisano?“

Predsednik je odtujeval pokimal. Razvedelo se je še isto uro, ko so mladinci raznesli vabila po hišah, da bo na sestanku hišnega sveta vroče. Muzali so se in se na tihem veselili, da bodo Gregorju Šipku izprašali vest. Privoščili so mu, ker se je tako zatopil v psičko Abo, da jim sploh ni več odzdravljajal.

Vsako popoldne so prežali na mladega učitelja in se dogovarjali, kako bi mu jo zagodili, da bi psička pobegnila od njega. Nič pametnega si niso izmislili, vsi pa so pritrtili, da je psička Abo od vraga.

Aba je ubogala na povelje. Ko ji je Gregor Šipek rekel: Prostor! je počepnila in se zleknila po tleh. Ko ji je rekel: Gor! se je postavila na zadnji dve tački, prednji pa je vzdignila v zrak, ko da ga prosi. Navadil jo je tudi prinesiti palico in kamen. Včasih je zagnal celo svoj klubok in že se je zapodila po travi in mu ga prinesla. Niti zmočila ga ni. Držala ga je previdno v smrečku, kakor da izkazuje posebno spoštovanje svojemu gospodarju.

Gregor Šipek je prišel v sobo v mraku. Ko je odprl vrata in obrnil električno stikalo, je zagledal na tleh listek. Nekdo me nadleguje, si je rekel. Da ni morebiti Zala kaj sporočila? Mogoče ga vabi na sprehod?

Že se mu je razpotegnil obraz in šlo mu je na smeh. So pa posrečeni. Pišejo: Dilema v zadevi psičke Abe v stanovanju...

Jasno, njega so si izbrali za obtoženca. Niso zdravi, če ne obrekujejo, stene pa so oguljene in na strehi manjka opeka. To naj popravijo, njega pa pustijo v miru.

Stal je na mestu in premišljal. Psička Abo je sedela pred njim in ga vprašujoče gledala, kakor da je slutila, kaj se je dogajalo.

„Ti si kriva,“ ji je rekel in jo božal po kožuščku. „Ne boj se. Zaradi tega boš vseeno ostala pri meni. Dokler hočem, te ne dam nikomur.“ Tiše je pristavil. „Dokler Zala tako želi.“

Zadnja dva ni ni več tako prijazna, kot je bila poprej. Kadar pride v trgovino, se izgovarja, da je utrujena. Živci,

živci, dostavi in se zazre v blagajniške listke. Razmešča jih pred sabo, natika na pocinkane konice in zre mimo njega. Morda se ga je že naveličala? Ne, ne dovoli ji! Navezal se je nanjo, da mu je strašno dolg čas. Kar naprej si želi njene družbe. Boš zvečer imela kaj časa zame? Spraševal je že skoroda vsiljivo. Odkimavala je in mu dala vedeti, da mora narediti obračun in poslati na občino.

Ni več okleval. Spodbudno je namignil psički Abi, ki je veselo porepkala. Pognala sta se po hodniku, kmalu dospela do vhodnih vrat in zdirljala ven. Toliko da nista trčila v hišnico Hildo Frecko. Poslonila se je s hrptom na steno in začudeno gledala za njima. Ko sta se poganjala po cesti, sta pritegnila še natakarcio Manko. Oboječ je odprla okno in nagajivo poklicala:

„Gregor, kam pa tako hitiš s to lepo spremljevalko? Te je Zala strogo prijala in se ji greš izpovedat?“

Še nekaj časa je hitečega učitelja in psičko spremljal natakarcin smeh. Ko sta dospela do hiše, je Šipek brez trkanja pritisnil kljuko, se razkoračil med vrati in zadihano stisnil iz sebe: „Ti si doma? Rekla si mi, da boš odpotovala v mesto.“

Zala Merhar se je delala nevedno in mirno odgovorila sem od mize: „Zmešal si datume. Rekla sem ti, da delam danes obračun za občino. Jutri bom odpotovala. Zapri že vrata, piha mi po nogah.“ Njena mirnost je ugodno delovala na razvnetega Šipka, psička Abo je pa takoj skočila in se zleknila na divanu.

„Čisto si spremenjena. Si mogoče bolna? Pod očmi imaš temne kolobarje.“

„To se ti samo zdi, ker sem v senci.“ Obrnila se je proti njemu. „Zdjaj me poglej. Jih še vidiš?“

„Ne.“

„No, torej. Tebi bom menda morala vse dokazati. Kaj si nejeverni Tomaž? On se ni zadovoljil le z besedo. Hotel se je sam prepričati tako, da se je dotaknil vsake fige.“

„Ne vem in me tudi ne zanima. Zanimaj me ti. Zala, poglej!“ Pokazal ji je listek.

„Ja, kaj potem? Ali se sekiraš? Ti si res posrečen. Če bodo obravnavali zgrade in nezgode moje psičke Abe, malo je tudi

tvoja, bo veselo, meni pa v čast in ponos. Kdo je že kdaj govoril na sestanku o psu? Moja psička je izjemna, to že moram reči. Mogoče bi hišni svet rad vedel, kako je treba ravnati s tako srčkano živalco.“

„Ti nisi vznemirjena tako kot jaz.“

„Kje pa! Še v sanjah mi ne pride na misel. Pomiri se, sedi, takoj ti bom napolnila kozarec.“ Zala Merhar je odšla v sosednjo sobo.

Gregorju Šipku se je zdelo, da je slišal šepet. Mikalo ga je, da bi vstal in pogledal. Pa je samo vprašal tja čez. „Zala, s kom se pogovarjaš? Nisi še tako stara, da bi morala poslušati samo sebe. Poznal sem v naši vasi enega takega. Veš, da se ne spomnim, kako se je pisal. Sem že pri njem. Stari Marguč je bil, ja. Šel je po cesti in momljal, da smo se otroci podili za njim. Mislili smo si, da moli, zato smo mu hoteli priti čim bliže za hrbet. Predel je in predel, razumeli pa nismo nič. Steklenico si prinesla iz spalnice. Drugeče jih imaš tu na polici. Kaj ne moreš vzdržati ponoči brez pitja?“

„Ti si norček. Zakaj naj bi steklenica stala venomer na enem in istem mestu? Premenjam ji lego. Škoduje nič, meni pa je všeč. Spremeba je del zdravlja.“ Napolnila je kozarec.

„Ti ne boš? No, no, sprenevedaš se, a ne? Ali me pa hočeš presenetiti. Teja sem že navajen. Le vzemi kozarec in natoči tudi sebi. V dvojce mi je dosti bolj prijetno kot samemu.“

„Res si poreden, Gregor. Zakaj si prišel v tej uri? Strašno sem zaspana.“

„Vidim, vidim. Menda si ravnokar vstala. Pa mi nisi ododprla vrata. Kako da si jih pozabila zaklenti?“

„Nikogar se ne bojim. Poštenjaki mi ne bodo storili sile, drugih pa ne želim srečati.“

„Kakor da si doma na Švedskem. Tam pustijo vse zunaj in vsem na oči. Nihče se ničesar ne dotakne. Misliš, da bi se v našem kraju obneslo? Mehanik Dolfe mi je že večkrat po-tožil, da njegov moped ni nikdar varen pred dolgimi prsti. Če ga samo za nekaj časa pusti pred hišo, se že smukajo frkolini okoli njega in prižigajo motor. Pretrgali so mu vzgig. Re-vež se je mučil, mopeda pa ni pognal v tek.“

(Dalje v prihodnji številki)

„Kdo jih ne bi vzljubil . . .“ (Avtorjeve uvodne besede)

Med popotovanji po koroški deželi sem spoznal veliko ljudi. Ne le s Slovenci, ampak tudi s prenekaterimi Nemci sem izmenjal marsikatero besedo in misel.

„Obremenjen“ z bolečim bojem rojakov onstran Karavank za njihov obstoj, sem nemara spregledal marsikatero spoznanje. Kot da v gozdu ne bi videl dreves! Če si skušam priklicati v spomin srečanja s Korošci, ki se imajo za Nemce, moram ugotoviti, da kakšnega izrazitega nasprotovanja, kaj šele sovraštva, kakršno hočejo prikazati ali celo netiti nekateri med nemškimi in slovenskim prebivalstvom na avstrijskem Koroškem, nisem zaznal. Zlasti v manjših krajih, kjer se ljudje med seboj poznajo, se sosedje in znanci ne ločujejo po narodnostni pripadnosti, marveč po lastnostih, ki jih običajno pripisujemo ljudem.

Prenekateri Nemci, težko bi dejal večina, sočustvujejo z nemilostno usodo Slovencev. To niso zgolj člani solidarnostnih komitejev za pravice koroških Slovencev, ki se javno zavzemajo za pravično mesto slovenske narodnostne skupnosti v mejah avstrijske republike, ampak ljudje iz vsakdanjosti; ljudje, ki jim je politika načrtne asimilacije tuja.

Spomnim se moža iz Roža, ki mi je na vprašanje v slovenščini ljubeznivo odgovarjal v nemškem jeziku.

— Morda veste za svoje poreklo? Vaše ime je nemško, tu pa so pred več desetletji živeli samo Slovenci?

— Tudi jaz sem Slovenec, je odvrnil brez pomisleka. Toda slovensko tako slabo „marinjam“, pa me je sram, ko sem tako pozabil na jezik, ki smo ga v hiši mojih staršev vselej govorili. Saj boste razumeli, če vam povem, da smo vselej in povsod morali govoriti nemško; v šoli, uradih, trgovini, gostilnah. Slovenskega jezika sem se odvadil in zato se raje zatekam k nemščini. Verjemite mi, da me je sram.

In ko je ob popisu izpolnjeval listič, na katerem so ga spraševali po materinem jeziku, je prav tako brez sramu zapisal: nemški!

ali bližnji vzhod. Vojna bi bila neizogibna!

— Evrope ne sestavljajo samo države, ampak tudi narodnosti. Osnova države so narodnosti. Tem pa ne gredo samo pravice, marveč tudi pomoč in so most, a ne prepada med državami. Pestrost Evrope z narodi in narodnostmi je njeno bogastvo. To so načela naše organizacije, je dejal generalni sekretar organizacije narodnostnih skupnosti Evrope (FUEV) Olav Meinhardt, ko se je mudil v Celovcu.

V Franciji žive Bretonci, v ZR Nemčiji Danci, na Danskem Nemci, Švedi na Finskem, Nemci v Belgiji itn. Renesansa manjšin v Evropi je splošen pojav, in ne zgolj „kaprica“ koroških Slovencev v Avstriji, kot hočejo prikazati boj koroških Slovencev za svoje pravice.

Manjšine so vedno trpele zastran premoči in prevlade velikih narodov. Časi pa se spreminjajo. Zahodni Nemci so na moč strpni z Danci, Nemci se na Danskem počutijo svobodni in enakopravni. Švedi na Finskem imajo vse pravice, vse je dvojezično, celo državni jezik.

V Avstriji so uzakonili merilo 25 odstotkov, po katerem naj bi dodeljevali pravice. Tudi v Belgiji so njega dni poznali odstotke in pravijo, da so odstotki vselej rojevali težave. Celih 130 let so imeli med manjšino in večino probleme, popisi so povzročali zdrahe, dokler se niso odločili za ozemeljsko načelo.

Za vse izkušnje evropskih držav in narodov pa so v Avstriji gluhi. Smelo so se odločili, da ne bodo spoštovali mednarodnih obveznosti, prevzetih s podpisom državne pogodbe, kar v juridičnem jeziku ni nič drugega kot šolski primer mednarodnega delikta!

Kakšna bo prihodnost tega kontinenta, če zamiši pred dogajanja v Avstriji (tudi podpisnici helsinškega dokumenta!), po katerih med-

narodnih obveznosti ni treba izpolnjevati? In prav na primeru koroških Slovencev se utegnejo Evropi odpreti oči, ko se bo morala vprašati: ali se lahko sprejme in uveljavi praksa neizpolnjevanja ter ignoriranja mednarodnih obveznosti?

Čudno, zares čudno, da se mračnjaki v Avstriji, ki načrtujejo iztrebljane slovenske manjšine, niso naučili najosnovnejših naukov iz zgodovine. Ob tem, ko domala ves svet obsoja fašizem in rasizem, v Avstriji še zmerom in vse bolj uporabljajo geslo svetovnega krvnika številka ena: „Ena država, en narod.“

Kljukasti križi, ki jih pred javnostjo ne skrivajo, so tabu, pred katerim vtikajo glave v pesek.

Pa bi iz zgodovine, če ne iz sedanosti, vendarle lahko izluščili kakšno spoznanje. Naj citiram ustavno pismo avstrijskega cesarja Franca Jožefa I. iz leta 1849. V takratnem glavnem mestu Avstrije Olomucu je namreč ta presvetli vladar, ki ga zgodovina imenuje tudi tirana narodov in narodnosti, izdal ustavno pismo, v katerem se četrti in del petega člena glasita takole:

— Paragraf 4 — Za splošno omiko ljudstva se ima z očitnimi napravami v deželah, v katerih so prebivalci raznega jezika, se ima tako skerbeti, da dobijo tudi narodi, kateri so po množini manjši, potrebne pomočke za olikanje njihovega jezika in za omikanje v njem. Za uk vere v ljudstvih in šolah skerbi njih cerkev ali verno ljudstvo. Deržava (Staat) ima nad učelstvi in izrejštvu vikši oskerbnštvo.

— Paragraf 5 — Vsak ima pravico z besedo, pisanjem, natiskovanjem ali podobami svoje misli svobodno naznaniti, itn.

Koroški Slovenci so preživeli številne viharje v tisočletni zgodovini. Kako si predstavlja zdajšnja uradna Avstrija opraviti rabeljsko opravilo zoper slovensko manjšino, kar v zgodovini nikomur, pa celo Hitlerju ni uspelo? Z „demokratično“ pravico do asimilacije?

Koroški Slovenci so bili najmočnejši tedaj, ko jih na papirju ni bilo. V najtežjih trenutkih svoje zgodovine so pokazali navečjo čvrstost in aktivnost. Če strežeš človeku po tistem, kar je zapisano v človečanskih pravicah in duhu poštenega sveta, torej po pravici do tistega, kar je, potlej mu preostane le dvojna izbira: kloniti in umreti ali se boriti in živeti.

Ne gre za visoko nacionalno politiko, ampak za preprostega človeka, ki mu hočejo iztrgati dušo in osebnost.

In naposled še besedico dve o ljudeh, ki so mi brez oklevanja in strahu odprli vrata svojih domov in svoje prsi. V pogovorih so bili sproščeni, prav nič vnaprej pripravljeni, pač takšni, kakršno je življenje.

Že res, da v odtenkih izražajo trenutne razmere in posamične konkretne situacije, v celoti pa so izliv bolečine, ki jo koroško ljudstvo doživlja že stoletja, zlasti boleče pa v agoniji zadnjih desetletij, ko mu velikomemški asimilacijski škorenj namenja smrtno udarce.

Kdo so ljudje, ki so previharili vse viharje zgodovine? Ljudje, ki kljubujejo tudi lastni so-

Slovenščina je v dolgih desetletjih gledala in izginjala v nemškem morju. Na avstrijskem Koroškem pa poznajo še „hujše“ primere asimilacije. Ne le, da se slovenski življenjski staplja z nemško večino, koroški Slovenci poznajo tudi novejšo primere janičarstva.

Če bi prenekaterim Nemcem, Vindišarjem in Österreicherjem z nemškimi imeni pogledali pod kožo, bi zlahka ugotovili, da se podnjo pretaka slovenska kri. Zavoljo krvi ali osebnega poštenja vsi ti, ki jih statistika vodi v rubriki nemške narodnosti, Slovincem niso nenaklonjeni. Nenaklonjena je peščica strankarskih politikov, prežeta s šovinistično ideologijo velikomemštva, katere korenine segajo še v čase nacistične strahovlade.

Kaj je vzrok zatiranju koroških Slovencev? Prastrah, o katerem toliko govorijo? Prastrah pred Slovenci? Ne, to je prastrah pred svojo lastno zgodovino. In strupene klice te zgodovine so v današnji Avstriji, zlasti na Koroškem, še zelo žive.

Duh nacizma se spet oživlja. O tem „uradna Avstrija“, s kanclerjem na čelu noče nič slišati in se pretvarja, kot da tega ne vidi. Na zborovanjih Heimadienta in bojevnih organizacij v Šentjakobu in Škocijani, na primer, smo videli in fotografirali bojevnike Hitlerjeve vojske, kako so na očeh vseh prisotnih, politikov in policije, nosili na prsih pripete kljukaste križe.

Jih mar predstavniki oblasti in policije kot varuhinje avstrijske zakonodaje, po kateri je kljukaste križe bojda prepovedano javno nositi, niso videli? Nekako tako, kot ni videl vodja Heimadienta dr. Josef Feldner na oddaljenosti 15 metrov na celovškem zborovanju velikega transparenta z napisom „Slovenska gimnazija — največji strup“? Kar mu je sodišče pri zagovoru kajpak brezpogojno verjelo!

Ljudje, ki so pričeli dogajanja na avstrijskem Koroškem in ki se še živo spominjajo dogodkov iz leta 1935 ter grozot iz minule vojne, si ne morejo kaj, da ne bi enačili zdajšnjih razmer na avstrijskem Koroškem z razmerami ob začetku nacizma v letu 1935.

Toda doslej še nismo zasledili besedice iz ust avstrijskih politikov ali javnih občil, da bi te pojave neonacizma omenili, kaj šele obsodili. In prav tu tiči jedro sovraštva, ki ga spretno sejejo garjeve ovce nacizma med poštene ljudi obeh narodnosti na avstrijskem Koroškem.

Kakšna bi bila Evropa, če bi povsod, kjer živi več narodnosti v eni državi, ubirali tako pot kot v sosednji Avstriji? Denimo, če bi bila sestavljena samo iz večinskih narodov, če bi imeli pravico živeti samo „veliki“ narodi?

Bržčas bi postala že zdajnja Južna Afrika

Pismonoša iz „malega Beograda“

Za dober streljaj, dva od Pliberka sem na cesti srečal ženo. S palico si je podpirala že dokaj upognjeno hrbtnico. Koroški pa so bili še kar lahkotni.

Kot bi ji na čelu pisalo, da mora biti slovenske krvi, pa sem jo nagovoril:

Katera cesta pelje proti Šmihelu?

— Kar dauta ite . . .

Prijazno mi je pokazala smer in zdelo se mi je, da bi rada malce pokramljala. Kajpak, osem križev na ramah in v eni roki košara s poljščinami, pa še trda asfaltna cesta, kakršne v njenih rosih letih niso poznali.

— Človeku kar dobro de, če sliši domačo govorico, sem jo nagovoril.

— Kako pa naj govorim drugače. Moja mati in oče sta bila Slovenca. Doma govorimo slovensko. Kako naj bi drugače? Nobenega jezika ne znam prav dobro, ko pa njega dni za šolo ni bilo časa, še manj priložnosti. Slovensko so me učili mati, nemško pa nihče.

Kako samoumevno se zdi ženi, da se oklepa govorice, ki jo je bila učila mati.

— Kako kaj živite?

Eh, tako, tako. Za starega človeka ni nikjer in nikoli prida. Zdaj so drugačni časi. Kdo bi jih razumel. O, še dobro se spominjam, kako živahno je bilo včasih v Pliberku. Saj poznate tisto našo o pliberškem sejmu. Do nekako konca prve svetovne vojne je bil Pliberk pomembno trgovsko mesto. Zaradi svinca pod Peco in v Mežici. Zdaj pa pravijo, da je le večja vas. Nima industrije, ampak ga drži pokonci predvsem kmečka okolica.

Če si Slovenec in se takega tudi imaš, se pravi, da to javno poveš in priznaš, potlej v državni službi nimaš kaj veliko iskati. Takale je približno groba resnica, ki jo lahko zveš na vsakem koraku.

Hja, kmet pa podjetnik, tem ni tako težko biti Slovenec, saj so gospodarsko dokaj samostojni. A vendarle so tudi izjeme, ki potrjujejo pravilo. Pismonoša Stanko Vavti iz Šmihela je ena izmed njih.

— Slovenec je od peta do glave, pa vendarle v državni službi. Kako mu to uspeva?

— Imam srečo, da je naš predstojnik tudi Slovenec. O ja, na sindikalnih sestankih pismonošev pa me zabadajo, ker to javno tudi pokažem. Saj ne, da bi me javno napadali, a tu in tam pa že prileti kakšna opazka.

Stanko, ki je poleg pismonoše še tudi kanček kmeta, saj noče, da bi zemlja, ki jo je podedoval, propadla, se je razvnel.

— Veste, pred odkritim, korajžnim Slovincem imajo večji „respekt“ kot pred omahljivcem. Sprejmejo te takega, kakršen si, torej tudi kot Slovenca.

Navsezadnje pa tu v Šmihelu ni kdove kako tvegano biti Slovenec, saj je najbolj slovenski kraj na Koroškem in so ga koroški Nemci nekoč preimenovali v mali Beograd.

Drugače pa je na sedežu občine v Pliberku. Bil je vselej bolj nemško mesto, saj tudi v zgodovini Pliberka ni napisanega nič slovenskega.

Pismonoša Stanko je pravzaprav srčen človek. Izobilja ne pozna, sreče pa mu tudi ne manjka. Pri hiši, kjer je treba nahraniti in obleči deset ust, je samo ena plača, a še za to je znano,

cialni in drugim varnostim ter ostajajo in hočejo ostati Slovenci? To niso ljudje, ki bi za ceno bojazni in žrtvovanja hoteli kovati gmotne ali kakršnekoli drugačne koristi. So preprosti, pošteni in lojalni državljani demokratične republike Avstrije, ki pač nočejo prodajati svojih duš za Judežev drobiž; ljudje, ki jim zavoljo prirojene vere v pravico do materinega jezika kopljejo grobove ostanki nabolj temečne zgodovine človeštva. Vse to v imenu in pod zastavo demokracije, vsemu svobodoljubnemu človeštvu v posmeh!

Morda bo nekoč resnično demokratični veter v tej deželi ozdravil rakaste celice sramotne ideologije, toda zgodovina tega ne bo mogla zamolčati. Pričevanja ljudi, pripadnikov majhnega, a žilavega naroda, bodo ostala in obstajala.

— Koroški ljudje se že od nekdaj rojevamo zaznamovani, je nekoč dejal Karel Prušnik-Gašper, prekaljena grča partizanstva na avstrijskem Koroškem.

— Mi starejši smo orali ledino slovenstva, mlajši naj jo zasejejo in žanjejo, je dejal.

Kako jasnoviden je bil že pred leti ta nenehni bojevnik! Dandanašnji vstaja na avstrijskem Koroškem armada mladih. Združili so se mladi inteligenti, delavci in kmetje. Mar ni to repriža narodnoosvobodilnega boja v malem? In mar ni ta mladina, ki prevzema bremena starejših na svoja ramena, najbolj oprijemljiva in optimistična napoved za prihodnost?

— Boj je težak in nič lepega nam ne obeta tudi prihodnost. Mar naj zato klonemo? Če vemo, da imamo na izbiro samo dvoje: narodno smrt ali življenje, potlej nam ostane izbirati samo eno. Živeti in se za to življenje bojevati!

Kdo ne bi obudoval teh ljudi? Kdo jih ne bi vzljubil? Še zlasti, če so to po krvi in govorici bratje in sestre naših skupnih staršev.

Marjan Remic

